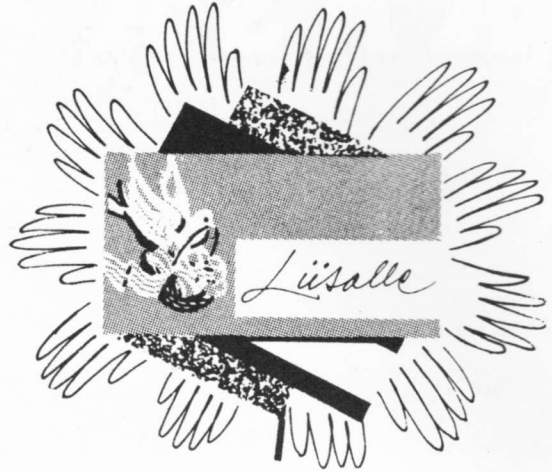

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 9 1959

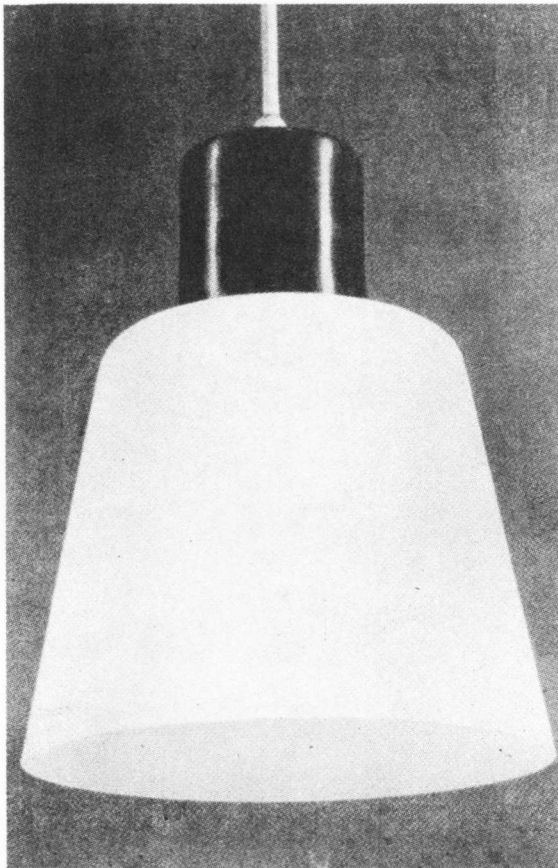
monien mahdollisuuksien lahja

Lahjashekki suo sen saajalle lukemattomia mahdollisuuksia sen käyttämiseen tavalla, joka häntä itseään eniten miellyttää.

Myös lahjan antajalle on lahjashekki vaivaton ja kätevä ratkaisu — ja häntä varmasti muistetaan lämpimin ajatuksin.

Haluamanne suuruisen lahjashekin saatte lähimmästä Yhdyspankin konttorista — samoin myös shekkiinne sopivan kirjekuoren.

YHDYSPANKKI

■

**Koriste-,
loiste- ja teknillisiä
valaisimia**

ITSU oy

Helsinki, Bulevardi 28, puhelin 11 946

■

KANSA TAISTELI

– miehet kertovat

KERTOMUKSIA SOTIEMME TAPAHTUMISTA

PÄÄTOIMITTAJA: Kenraaliluutnantti A. Blick. TOIMITUSKUNTA: Puheenjohtaja kenraaliluutnantti K. L. Oesch, jäsenet: kenraaliluutnantti E. Mäkinen, kontra-amiraali S. Sundman, eversti L. Harvila, eversti B. Ikonen, eversti E. Kuussaari, eversti G. Magnusson, eversti Valo Nihtiä, eversti U. A. Tähtinen, varatuomari Julius Lagus, ylivääpeli G. Lehti. TOIMITUS: Päätoimittaja, Munkkiniemi, Dosentintie 2, puh. 48 20 50, toimittajat, Simonkatu 12 A 4, puh. 66 26 96. KONTTORI: Helsinki, Korkeavuorenkatu 28. Puhelimit: tilaukset 19 36 7, levikinhuolto 62 22 71. Postisiirtotili n:o 94 941. KUSTANTAJAT: Sanoma Osakeyhtiö ja Sotamuisto-yhdistys ry.

ILMESTYY VUONNA 1960 12 NUMEROA. TILAUSHINTA 700 MK

Eero Kuussaari

PUOLUSTUSTAHTOISEN VOIMANNÄYTTEEN 20-VUOTISMUISTO

Vapaaehtoiset linnoitustyöt kesällä 1939

VAPAUSSOTAMME jälkeisenä aikana rakennettiin rajaseudulle ranskalaisten asiantuntijain ohjajana ensimmäisiksi puolustuslaitteiksi kauaksi havaittavia, korkeita, maanpäällisiä rakennelmia, jotka olivat tarkoitettut kk-korsuiksi tai muiksi tulipesäkkeiksi. Ne olivat kuitenkin heikkoja laitteita ja epäonnistuneesti etupäässä teiden ja vesistöjen var-

sille sijoitettuna suunniteltu vain viivytystoimintaan, koska silloinen yleisesikunnan päällikkö, kenraali O. Enckell uskoi puolustuksen kannattavan vasta Kymijokilinjalla.

Vuonna 1922 varastoitiin raja-alueelle sotasaa-liina saatua, ruostunutta piikkilankaakin 1,7 milj. kiloa, mutta muutaman vuoden kuluttua oli 70

Ei leimattu niitä puita, joista hyökkäysvaunujen esteitä kesällä 1939 rakennettiin

henkilöä rangaistava langan luvattomasta anastamisesta eri varastoista maatalouden käyttöön.

Puolustustahtoisuus ei tuohon aikaan ollut kaiken kansan taholla kehuttavaa. Elettiin silloin vuoden 1920 Tarton rauhanteon turvallisentuntuisissa oloissa ja Kansainliiton kaikkivoipaiseen voimaan luottaen. Samanlaisena pysyi "maan isien" henki yhä 1930-luvulla, kun puolustuslaitteiden rakentamista oli jatkettava. Vähäisin käyttövaroin suoritettuina tulokset jäivät edelleenkin aivan merkityksettömiksi. Mainittakoon, että vuoteen 1939 mennessä syntyi rajan turvaksi parinkymmenen vuoden työn tuloksena mm. Karjalan kannakselle noin 150 km kilometrin pituiseksi arvioitua puolustusasemaa varten kaikkiaan vain 66 korsua, ja tämä oli siis melkein yhtä kuin ei mitään. Erikoisten maasto-olosuhteittemme käyttö puolustuksen hyväksi kalliin veren säästämiseksi oli lyöty laimin. Niinhän oli vuosien mittaan myös aseiden ja varusteiden suunnitelmallinen hankinta jäänyt toteuttamatta. Mahdollisen kriisin varalta eivät Suomen puolustusvoimat vuoden 1939 alussa olleet siis edes välttävissä valmiustilassa.

Maailman suurpolitiikka osoitti jo vuonna 1938 selvästi, että oltiin menossa uutta maailmansotaa kohti. Vuoden 1939 puolella suurvaltain keskinäiset suhteet yhä kärjistyivät ja synkensivät uhkaa myös pohjoismaiden yllä, vaikka nämä maat koettivatkin tehdä parhaansa puolueettomuutensa turvaamiseksi.

Uhkaava hätä pakotti silloin Suomen maanpuolustushenkeen heränneet vapaat kansalaiset toi-

mintaan saadakseen edes jotain aikaan maamme puolustuksen hyväksi. Jo tammikuussa 1939 esiteltiin puolustusministerille Keski-Pohjanmaan suojeluskuntapiiristä lähtöisin oleva ehdotus vapaaehtoisen työvoiman hankkimisesta linnoitustöihin rajaseudulle. Samanlainen aloite syntyi myös ylioppilasnuorison keskuudessa ja AK-Seura saattoi sen julkiseksi.

Hyväksytyään täten tehdyt työvoiman tarjoukset ministeri Niukkanen asetti 3.4.39 toimikunnan laatimaan suunnitelmaa vapaaehtoisen työvoiman käytöstä linnoitustöissä. Puheenjohtajaksi määrättiin kenraali U. Sarlin ja jäseniksi everstit A. Martola, A. Airo, L. Starck, V. Gustafsson ja K. Tapola.

Suojeluskuntajärjestöstä ja sitä lähellä olevista kansalaispiireistä arvioitiin saatavan työhön 100.000 miestä, joista kukin suunniteltiin viikon kestävään työhön vuoden kuluessa, siis keskimäärin noin 2000 miestä viikossa. Ylioppilaiden toimesta suunniteltiin työhön ylioppilaita, koulujen opettajia ja oppilaita noin 5000 miestä, joista kukin olisi työssä kaksi viikkoa. Kun linnoitustöissä ennestään oleva palkkaväki ja joukko-osastojen työvoima jatkaisi erikoistöitään, kuten betonirakennuksia, määrättiin vapaaehtoisten tehtäväksi varsinkin panssarivaunusteiden rakentaminen. Toiminta keskitettiin Karjalan kannakselle sekä osaksi Laatokan koillispuolelle ja rannikkolinnakkeille.

Tehtyjen suunnitelmien mukaan ryhdyttiin varsinaiseen toimintaan kesäkuun 4. pnä. Siitä lähtien

Maaemion suojaan rakenteilla oleva korsu

alkoi ylimääräisillä junilla joka viikon vaihteessa ympäri Suomen kaikilta asemilta vyöryä suojeluskuntajärjestön ohjaamana ja työkomennuskunniksi järjestämänä reipasta ikämiesjoukkoa ja nuorisoa raja-alueita kohden. Töihin komennetun työvoiman vahvuus tietysti vaihteli puoli vuotta jatkuneen työn kuluessa maataloustöistä ja lomista riippuen.

Kuljetuskomennuskunnat saivat muonitusta rautateiden risteysasemilla Lotta Svärd-järjestön toimesta, joka hoiti myös työmaiden muonituksen. Lisäksi tämä järjestö osallistui majoitus- ja lääkintätehtäviin. Se suoritti täten osaltaan monin tavoin arvaamattoman suuren, vapaaehtoisen työn tänäkin aikana maanpuolustuksen hyväksi.

Toimintaa varten jaettiin raja-alueet työpiireihin ja nämä taas työmaihin. Niiden teknilliseen johtoon asetti puolustuslaitos tarvittavan määrän upseereita, aliupseereita ja rakennusmestareita sekä muita ammattimiehiä. Mainittakoon, että puolustuslaitos perusti myöhäisemmässä vaiheessa Tie- ja vesirakennushallituksen henkilökunnasta myös 17 ammattikomppaniaa suorittamaan betonitöitä ja erittäinkin sillanrakennuksia sekä teiden korjauksia, joita muun ohella kaikkialla puolustusasemien vyöhykkeillä tarvittiin.

Näin saatiin rajaseudun linnoitustyöt laajoilla alueilla nopeasti käyntiin ja saavutettiin myös näkyviä tuloksia. Kymmenien kilometrien pituisina linjoina halkoivat pian kiviesteet, maaleikkaukset ja kaivannot järvikannaksia ja niitty- ja peltoaukeita puolustusasemiksi suunniteltujen maastokoh-

tien tienoilla. Ne osoittivat kansamme tahtoa, miten otamme täällä hyökkäävät panssarivaunut vastaan.

Innostus näin syntyneeseen suureen, valtakunnalliseen talkooyritykseen huutavien laiminlyöntien korjaamiseksi kehittyi vakavaksi kansanliikkeeksi. Siihen osallistuikin väkeä kaikista kansalaispiireistä, ja se kasvatti jo sitä yksimielisyyttä, joka Talvisodan aikana nosti puolustustahtoisen mielialan korkeimmilleen.

Tämä oli Suomen nuorison uljas voimannäyte uhanalaisena hetkenä.

Senkin Merenheimo

— Mitä hemmetin järjestystä tämä kaikki on olevinaan, kun se pirun Merenheimo siirtelee minun joukkueitani ilman että minä tiedän mitään, kiroili JR 7:n 13. komppanian päällikkö, kapteeni Lahti 10.6.44 rykmentin esikuntapäällikölle, majuri Boismanille. Viereisessä huoneessa narahti tuoli, ja sieltä kuului everstiluutnantti Merenheimon ääni: — Jaa, että kuka?

Kirjavia oli tuo joukko! Vanhojen sivistysseurakuntien poikia, sekatyömiehiä, tiedemiehiä, taiteilijoita, sanomalehtimiehiä, yhteiskunnallisesti valvutuneita, tervehenkisiä ammattityöläisiä, urheilijainuorukaisia. Ässärykmenttiläisten joukossa olivat mm silloiset ME-miehet Taisto Mäki ja Yrjö Nikkanen, entinen rintauinnin EM Topi Reingoldt, moninkertainen MM ja sotilaskiväärin ME-mies S. O. Lindgren, viisinkertainen SM-miekkailija Hille Kaisla, maratoonarikolmikko Tauno Mustonen, Eemeli Kukkonen ja Ville Saarinen ja kymmenittäin muita tunnettuja yleisurheilijoita, jalka- ja pesäpalloilijoita, uimareita, luistelijoita, painijoita, nyrkkeilijöitä jne.

Ässä-rykmentti sijoitettiin Hatjalahden lohkolle Kuolemajärven pitäjään, oikealle nk. Summan lohokosta. Merkittävään myönteisesti nämä maailmankatsomukseltaan niin erilaiset ja kaupunkioloista saapuneet miehet ja nuorukaiset suhtautuivat silloin vielä turhaksi oletettuun oleskeluun sotataitojen paikkailuissa ja linnoitustöissä.

Rykmentti majoittui karjalaisten taloihin, eikä kukaan rohjennutkaan heille ehdottaa sateisena syksynä telttamajoitukseen ryhtymistä. Koko YH:han oli vain 'sellaista pientä kenkutusta, jonka suuret sotaherrat olivat keksineet stadin kundin harmiksi'. Kenttävarustustöitäkin kyllä tehtiin, mutta vauhti oli heikkoa, ellei niistä saatu joukkueen tai ryhmän puitteissa työurakkaa: silloin lapiot ja kanget heiluivat, sillä se tiesi taattua lonkanvetoa, jolloin mitkään komennukset 'eivät vetäneet kiinni'.

Hatjalahtelaisia isäntiä autettiin maatöissä (joukossa oli Lapinjärveltä tulleita maatöihin tottuneita miehiä) ja kotonurkkien paikkailemisissa. Ammattimiehiä oli vaikka millä mitalla, ja jokaista ammattia.

"Joka kuvittelee Mannerheimlinjalla olleen Lepävaaran tai Oulunkylän maailmansodan aikuisten kenttälinoitusten tapaisia laitteita, erehtyy. "Mannerheimlinja" oli vain se, minkä joukko suomalaisia miehiä sai aikaan puutteellisin työasein parissa kuukaudessa: ampumahaudan pätkiä siellä täällä, etupäässä avonaisia kk.-asemia ja estepaalutusta, johon toivottiin joskus saatavan piikkilankaakin. Yhdyshautoja ei ollut juuri missään, miehistökorsuista, betonilaitteista, komentokorsuista yms. ei yleensä ollut tietoaakaan taistelujen alkaessa. Se oli koristelematon totuus." (S. O. Lindgren) ¹

* * *

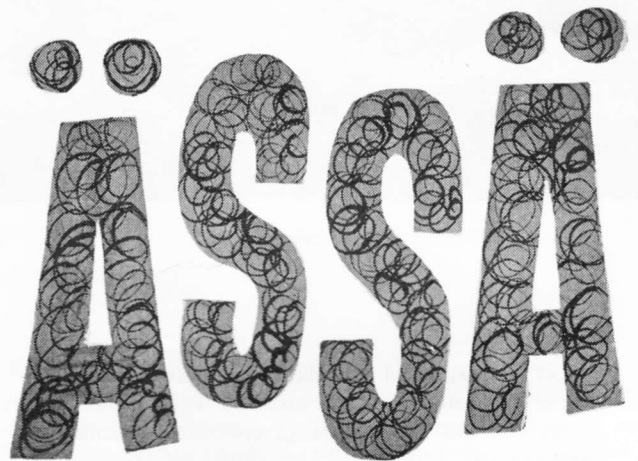
Rykmenttiläisten me-henki sai jo YH:n aikana monenlaisia ilmauksia ja erilaiset yhteiset harrastukset syntyivät jo silloin. Julkaistiin omaa lehteä, perustettiin mm. orkesteri sekä miesvahva kuoro, jonka johtajana oli tunnettu kuoromies L. Arvi P. Pöijärvi. Mukana näissä oli konsertoineita taiteilijoita. Komppanioitten kesken pelattiin jalkapallosarja, joka huipentui pataljoonien keskenään käymään kamppailuun. Loppuottelun joukkueisiin ei kelvannut kuin harva sellainen pelaaja, joka ei olisi pelannut Palloliiton tai TUL:n mestaruussarjajoukkueissa. Taloudellisissa vaikeuksissa oleville ryk-

¹) Kirjoituksessa esiintyvät suoranaiset lainaukset kirjoittajain nimineen ovat Ässä-rykmentin muistojulkaisusta Hatjalahdelta Viipurinlahdelle, joka ilmestyi lokakuussa 1940. Kustantajana oli Ässä-rykmentti. 203 siv. Kuv.

mentin miehille ja heidän perheilleen kerättiin avustuksia, lainopillisilla neuvoilla autettiin tällöisen tarpeessa olevia ja muuta samankaltaista.

Ensimmäisestä joulukuun 8. päivän tulikosketuksesta helmikuun 16. päivänä tapahtuneeseen vihollisen läpimurtoon viereisellä Summan lohkolle piti rykmentti asemansa pääpuolustuslinjalla. Katkeraa oli saada perääntymiskäsä ja sittemmin siirto varustamattomiin aseisiin ensin Uuraassa, sitten Ylä-Sommeella ja Viipurinlahden saariston taisteluissa Ravan-, Suonion-, Suit- ja Esisaarissa. Esisaaren kujanjuoksu ja Hatjalahden lohkon kunniakkaat taistelupaikat Makkarakukkula ja Nypykkä ovat tuttuja nimiä myös suurelle osalle lukevaa Suomen kansaa, sillä rykmentin riveissä taistelleet sanomalehtimiehet kertoivat niistä kukin lehdissään.

Toivo Kaiponen

HELSINKILÄISTEN

Lokakuun kolmantenatoista päivänä tulee kuluneeksi 20 vuotta vuoden 1939 YH:n (ylimääräisten kertausharjoitusten) alkamisesta ja siitä, kun pääosiltaan helsinkiläinen JR 11, eli Ässä-rykmentti, kutsuttiin reservipalvelukseen. Yhtenä niistä muutamasta kymmenestä rykmentistä, jotka tuolloin koottiin, oli ässärykmenttiläisillä valkoisen kutsuntakorttinsa kulmassa s-kirjain — siitä se "ässä". Rykmentin kokoontuminen tapahtui Pitkäsillan pohjoispuolen kouluissa ja Työväenopistossa Helsinginkadulla.

Ruokailutauolla ensimmäisenä vettäytymispäivänä maaliskuussa 1940

MIESTEN RYKMENTTI

Rantaviivalla jatkui epätasainen puolustustaistelu rauhan tuloon asti, mutta viimeisinä päivinä rykmentille jo liikenä tykistöäkin avuksi. Maihin eivät venäläiset päässeet pureutumaan ja niin Ässä-rykmentti oli pitänyt pintansa viimeiseen asti.

Talvisodan aikana rykmentin komentajana oli ev.lutn. K. A. Inkala rykmentin ensimmäisen komentajan, ev.lutn. K. E. Niemeläisen saatua komennuksen muihin tehtäviin.

* * *

Ässärykmenttiläiset perustivat keskuudessaan Miehikkälässä, jonne rykmentti siirtyi rauhanteon jälkeen, rekisteröidyn yhdistyksen, jonka tarkoituksena oli sosiaalisen avun antaminen sotalleskille ja rykmenttiläisten hyväksi — niin invalideille kuin muuten ahdingossa eläville. Pääasiallisimpana tulo-lähteenä olivat lahjoitukset — rykmentin riveissä hän oli paljon liikemiehiä, pankinjohtajia ja muissa johtavissa asemissa olevia, jotka tässä saattoivat tehdä huomattavaa työtä — sekä "Haavoittunut leijona"-reliefin myynti. Miehikkälässä näet syntyi ajatus

rykmentin oman muistomerkin saamiseksi Helsinkiin. Varat kerättiin rykmenttiläisten keskuudesta ja työ annettiin kuvanveistäjä Aarre Aaltosen tehtäväksi. Helsingin kaupunki suhtautui ajatukseen myönteisesti ja luovutti patsasta varten paikan Alli Trygg-Heleniuksen puistosta Kalliassa. Patsaan paljastus suoritettiin lokakuun 13. p:nä 1940 ja rykmenttiläisten ohimarssin otti vastaan Suomen marsalkka Mannerheim puolustusministerin ja korkeimman sotilasjohdon läsnäollessa.

* * *

Ässä-rykmentin huoltotyö sai niin suuret puitteet, että sillä yhteen aikaan oli viisi huonetta käsittävä toimisto, jossa erilaisia tehtäviä suorittivat etupäässä rykmenttiläiset invalidit sekä kymmenkunta sotalleskeä. Suoranaisen raha-avustuksen lisäksi — vuokrien maksamisena tms. tavalla — lahjoitettiin ompelukoneita, pieniä työstökoneita, kunnostettiin perunamaita, avustettiin siemenperunan hankkimisessa ja istutuksessa sotalleskiä ja invalideja, jaettiin vaatteita, kankaita, kudonnaisia jne. Jo varhaisessa vaiheessa yhdistykselle perustettiin naisosasto, joka kantoi suuren osan vapaaehtoisen työn taakasta kohteiden tiedustelu- ja jakelu- sekä ompeluseuratyöllä, johon liittyi myös perhejuhlien järjestelyä sekä muuta henkistä huoltoa, joka sotalleskien ja heidän orpojensa osalta oli merkittävä tekijä.

Jatkosodan alkaessa joutui Helsingissä perustettuun JR 26:een — kokoontumispaikkana olivat nyt Sofianlehdon laitokset ja koulut Käpylässä ja Tou-

Sodan sadon paikkausta Joutsenon Kuurmanpohjassa kesällä 1941

Savolottalan—Ahvolan tiellä 22.8.1941

kolassa — suurin osa Ässä-rykmentissä palvelleista miehistä niin reservin upseeristoa, alipäällystää kuin miehistöäkin. Rykmentin henkiset ja sotilaalliset perinteet jatkuivat ensin Joutsenon Kuurmanpohjassa, Viipurin valtauksen asti Kannaksella ja sen jälkeen Itä-Karjalassa ensin Petroskoin ja sitten Karhumäen suunnassa. (Vihollisen tiedotuspalvelu toimi niin tehokkaasti, että rykmentin jouduttua ensimmäisiin taisteluihin Säämäjärven luona sitä tervehdittiin kovaäänisestä tulleella puheella, jossa tunnustettiin rykmentin sotilaallinen kunto.) Rykmentin tappiot olivat suuret näissä metsätaisteluissa, joissa koukkaukset venäläisten selustaan tulivat lähes säännöllisesti Ässä-rykmentin osaksi. Ensimmäisille lomille rykmenttiläisiä pääsi lokakuussa ja vasta joulun alla rykmentti sai oikeuden lepoon Karhumäessä lähes kuusi kuukautta kestäneitten yhtämittaisten taistelujen jälkeen. Nuoremmat ikäluokat siirrettiin täällä toisiin joukko-osastoihin, vanhemmat ikäluokat kotiutettiin ja niin Ässä-rykmentti sotilaallisena tekijänä oli vain nimi siinä palvelleiden muistossa. Rykmentin komentajana toimi koko ajan Mannerheiminristin ritari, ev.luutn. S. E. Laaksonen.

Ässä-rykmentin toimisto Liisankadulla jatkoi tietysti toimintaansa, sillä avustettavia oli nyt paljon suurempi joukko kuin Talvisodan jälkeen. Tammi-kuun lopulla 1945 Ässä-rykmentti ry. lakkautettiin muiden aseveliyhdistysten mukana ja siihen päättyi rykmentin harjoittama monipuolinen huoltotyö

sotaleskien, -orpojen ja rykmentin omien invalidien sekä muiden avuntarpeessa olleiden hyväksi.

Jatkuvasti ovat rykmenttiläiset kuitenkin vuosipäivänään, lokakuun 13:tena kokoontuneet patsaalleen tekemään kunniaa riveistään poistuneille aseveljilleen. Rykmenttiläisten keskuudessa on niin ikään silloin tällöin spontaanisilla keräyksillä saaduin varoin vietetty muistojuhlia rykmentin 10- ja 15-vuotispäivinä ja rykmenttiläisten lapsille on useina vuosina itsenäisyyspäivän aikoihin järjestetty omat juhlansa. Näissä on tavanomaisten joulupukin pussien lisäksi voitu jakaa myös lahjoituksina saatuja elintarvikkeita, vaatteita ja jalkineita suurperheille.

Ässä-rykmentti viettää perustamisensa 20-vuotispäivää ensi lokakuun 13:tena. Silloin kokoontuvat he patsaalleen, joka karun yksinkertaisena, mutta vaikuttavana obeliski-linjoineen muistuttaa sen äärelle pysähtyville sukupolven takaisten helsinkiläisten miesten uhrautuvaisuudesta ja miehuudesta. Täältä rykmenttiläiset marssivat rivistönä toiseen perinteelliseen kokoontumispaikkaansa Helsingin työväentaloon kenttäpäivälliselle. Muistojuhliin liittyy luonnollisesti hartaushetki Kallion kirkossa ja lapsille järjestetty juhla elokuvineen ja rykmenttiläisten taiteilijain suorittamine ohjelmineen.

"On olemassa sodan uhrien testamentti, näkymätön, hiljainen, mutta jokaisen luettavissa, joka osaa kuunnella sydämensä ääntä. Sen velvoitukset painavat — ja saavat painaa — eloonjääneitä. Jotta laiva kestäisi myrskysäkkin, täytyy siinä olla painoa. Keskelle meidän muistelemisellemme ja vastaiselle yhteistoiminnallemme antavat oikeata syvyyttä he, jotka ovat poissa, sijastamme kuolleet aseveljet... Me emme saa palata takaisin yhteiskuntaan vanhoihin ajatuksiin ja kivettyneihin sydämiin. Pysykööt asiat vieläkin oikeissa suhteissaan. Olkoon pieni nytkin pientä ja suuri suurta... Olkoon itsekkyyks iankaikisesta tuomittu, meissä ja kaikissa. Tämä on meidän perintömme vapaassa Suomessa vuonna 1940." (Erkki Niinivaara, Talvisodan aikainen Ässä-rykmentin pastori.)

"VANHOILLE ÄSSÄ-RYKMENTIN MIEHILLE!

OIKEUS jokaisella esittää rehelliset ajatuksensa, vaikka jäisi yksin niiden taakse.

VAPAUS itse päättää, kenelle haluaa uskoa edustuksensa hallitusvaltion hoidossa.

KUNNIALLISUUS, joka ei kärsi oman pesän likaamista eikä salli ystävän jättämistä hätään, vaikka auttamisesta ei olisi itselle mitään hyötyä.

MIEHEN VELVOLLISUUS parhaansa mukaan edistää yhteistä asiaa, vaikka oma ajatus tai oma ehdotus ei olisikaan voittanut.

Näitten vapaan Pohjolan ikimuistoisten tunnusmerkeissä — käsitykseni mukaan — Ässä-rykmenttikin pystyi todistamaan, ettei ihminen elä ainoastaan leivästä ja ettei kaikille aine ole tärkeämpi kuin henki.

Tervehdin kaikkia Ässä-rykmentin aseveljiä!

A. A. Kaila

eversti, 4. divisioonan komentaja 1939—1940"

LAURI HANNIKAINEN

PATALJOONA

LOIKKAA

YLI

TUOPPAJÄRVEN

Pohjois-Suomessa Jatkosodan alkaessa toimivan saksalaisen armeijan johto luuli Sallasta itään suoritettavalla panssarien ja ilmavoimien tukemalla salamahyökkäyksellä voivansa saavuttaa nopeasti Muurmannin rautatien. Kun kenraalimajuri Siilasvuon komentaman III AK:n tehtävänä oli suojata saksalaisten eteläistä sivustaa etenemällä ensin Uhtuan-Kiestingin linjalle, suomalaiset saivat osaltaan olla kokemassa, miten salamahyökkäys tietömissä ja rämeiden täyttämässä erämaissa luonnistui ja miten vain vesistöjen käyttö saattoi sota-toimia jouduttaa.

Sen jälkeen kun III AK:n hyökkäys 1.7.41 alkoi, sen vasemman sivustan Ryhmä J saavutti rajalta 50 km päässä olevan Sohjanan jokilinjan vasta 20.7. mitä raskaimpia ponnistuksia koettuaan.

EVERSTILUUTNANTTI J. Turtolan komentama rykmentti JR 53, joka vahvistuksineen tunnettiin nimellä "Ryhmä J", oli saapunut Sohjanan edustalle Vienan-Karjalassa heinäkuun puolivälissä 1941.

Sohjananvirta yhdistää suuret Vienan vedet, Pääjärven ja Tuoppajärven. Sen itärantaa puolusti venäläinen rykmentti, jonka yksi pataljoona oli virran

länsipuolella. Se piti sitkeästi puoliaan, ja vain vaimon oli rykmenttimme pääosa saanut työnnettyä sen virran yli.

Rykmentin ensimmäisenä (I) pataljoonana, jota johti Kuusamon rajakomppanian päällikkö, kapteeni B. K. Breitholtz, oli välirauhan aikana Kuusamoon sijoitettu kaaderipataljoona II/15.Pr. Miehistö oli etupäässä kuusamolaisia. Pataljoona suunnattiin nyt Kananaisten kylästä Tuoppajärven rantaan Valaslahden pientä kylää kohti, noin 15 km Sohjanasta kaakkoon.

Ryhmä J:n johto suunnitteli vahvan osaston lähettämistä Valaslahdesta Tuoppajärven yli vihollisen selustaan. Sitä varten piti tehdä myös tie Kananaisten kylästä Valaslahteen.

Varmistus työnnettiin viipymättä Tuoppajärven rantaan ja tähytäjät niemien kärkiin. Valaslahden talot poltti venäläinen partio, jonka tähytäjät näkivät poistuvan veneellä. Järven niemistä tähytäjämme seurasivat sitten vihollisen laivojen liikettä Tuoppajärvellä.

Pataljoona saapui Valaslahden lähettyville heinäkuun loppupäivinä 1941. Lämmittelimme illan hämärässä vielä kytevien talojen hiilloksilla. Tuoppajärvi aukeni etemme laajana. Sen ranta oli puhdasta hiekkaa ja vesi ihmeen läpikuultavaa. Kaukana idässä näkyi suuri saari, jossa sanottiin ennen olleen "Skiitan" (alaluostarin).

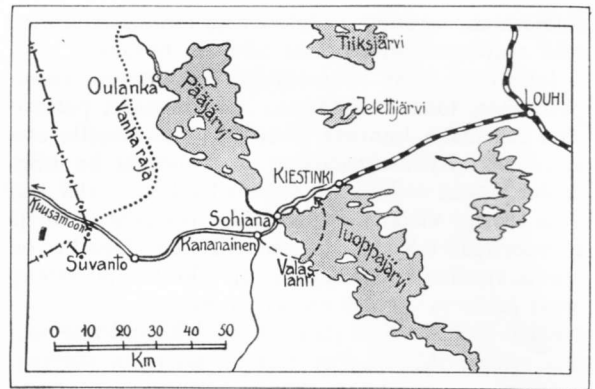
Tie valmistui muutamien päivien kuluttua, ja sitä pitkin alettiin tuoda ylimenovälineitä. Se oli pikatie, jossa soilla oli vain puuta poikittain, mutta siitä ne vain autot tulivat kaikkinne kuormineen ja hevoset myös. Tuli myös pari syöksyvenettä, muutamia keveitä ja joku raskaampikin moottorivene sekä lopuksi kuusi siltaponttonia.

Vesikuljetuskomennuskunnan johtajana toimi luutnantti Ville Isola, joka myöhemmin sai nimen "Tuoppajärven amiraali" ja vastaavasti mainittu tie nimen "Amiraalin tie". "Vara-amiraalina" toimi rajakersantti Matti Koponen. Virkeä luutnantti Isola apulaisineen tuli myöhemmin kuuluksi monista rohkeutta kysyvistä moottoripartioetkistä, joita he suorittivat pitkin laajaa Tuoppajärveä.

Suojaisassa lahdenpoukamassa kalusto työnnettiin veteen. Ponttonit liitettiin kolmittain poikkipuilla yhteen, ja siten saatiin kaksi suurta lautaa. Lauttojen keskelle asennettiin konekiväärit ilmatorjuntaa varten. Moottori- ja syöksyveneitten keulaan pantiin pikakivääri tai 14 m/m panssarintorjuntakivääri taikka 20-millinenkin. Koeajoja suoritettiin, ja niin jäätiin odottamaan hyökkäyshetkeä. Jokin tunne pakotti kirjoittamaan kirjeen kotiin. Vaisto sanoi, että tuon järven takaa ei posti kulje säännöllisesti.

Hyökkäyshetki tuli yöllä 30/31.7.41. Turtolan kaksi pataljoonaa (II ja III) hyökkäsi kello 1 alkaen saksalaisosaston avustamana Sohjananvirran yli. Kuului vain kaukaista tykkien jyskettä. Pitkänä nauhana syöksyivät stukat taivaanrannalla maata kohti pudottaen pomminsa ja samalla ampuen konekivääreillään valokuovia.

Pari tuntia varhaisemmin lähti myös ensi porras I pataljoonastamme ylittämään 28 km pituista järvi-matkaa. Siihen kuuluivat luutnantti Tolvasen 2.K ja yksi kk-joukkue sekä joukko pioneereja, yhteensä 200 miestä. Sen tehtävänä oli ottaa sillanpää noin

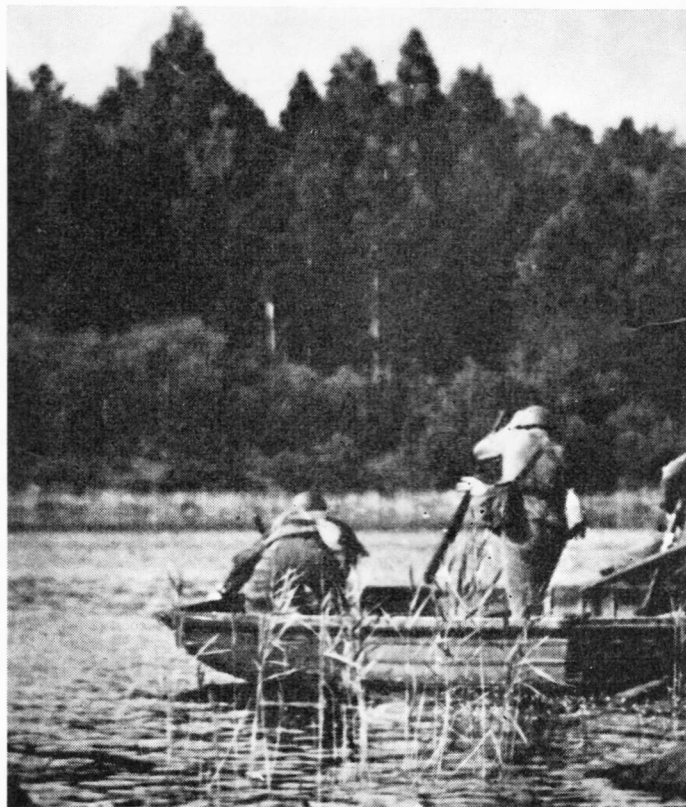
Piirros Kiestingin seudun sotatoimialueesta

15 km Sohjanasta Kiestingin suuntaan erästä tarkemmin määrätystä lahdesta ja seuraavan portaan saavuttua yhteisvoimin katkaista noin 4 km rannasta oleva Sohjanan—Kiestingin välinen maantie.

Ponttoneita työnsivät syöksyveneiden moottorit. Tällaiseen kolmiosaiseen ponttonilauttaan sopi suunnilleen 100 miestä. Tätä ensimmäistä lähtöä ei tuuli näyttänyt erikoisemmin haittaavan. Moottorien ääni häipyi illan hämärään. Alettiin odottaa jännittyneinä, onnistuuko vai ei —. Alukset palasivat takaisin tyhjinä. Maihinnousu oli onnistunut vihollisen estämättä.

II porras lähti aamuyöstä 1.8. mukanaan luutnantti Vaarnamon 3.K ja yksi kk-joukkue.

Aamupäivällä tuotiin moottoriveneellä pari haavoitunutta ja saatiin tietoja maihinnoususta. Joukkomme olivat työntyneet käskyn mukaan mainitulle

Iskuportaan kuljetus syöksyveneillä Tuoppajärven yli on alkanut

maantielle, tuhonneet muutamia autoja ja katkaisseet venäläisten puhelinyhteydet. — Eräs vihollisen laiva oli ilmestynyt samaan aikaan saaren takaa näkyviin. Silloin oli meidän kaksi syöksyvenettämme hyökännyt sitä vastaan ja ampunut panssarintorjuntakivääreillä. Laiva oli saanut vuodon ja ajanut suoraan rantamatallikolle, jolloin miehistö oli hypännyt veteen, kahlannut rantaan ja hävinnyt metsään. Toinen laiva oli ollut tulossa Kiestingistä Sohjanaan päin, mutta kääntynyt ajoissa takaisin syöksyveneittemme läheisyydessä.

III porras lähti 1.8. illalla kello 19 tienoilla. Se käsitti 1.K:n (luutnantti Atras) sekä Esik.K:n taistelujoukkueet ja lääkintähenkilökunnan lääkintäkapteeni P. Parjaseen johdolla.

Myös pataljoonan komentaja, kapteeni Breitholtz siirtyi tässä vaiheessa "Tuopan" yli mukanaan myös kaksi naista. Nämä urheat naiset, joitten mukanaolo oli täysin vapaaehtoista, olivat komentajan rouva Helena Breitholtz venäjän ja saksan kielen taitoisena tulkkina sekä kuusamolainen kansakoulunopettaja, neiti Laine lääkintälottana. Kuljetus oli suurin, sillä se käsitti lisäksi muonaa, ampumatarvikkeita ja muuta kamaa. Matka sujui ilman häiriöitä. Suomen lippu levitettiin tarvittaessa tunnukseksi omille lentäjille. Syöksykoneet kiertelivät kuin ampieiset ympärillä. Järvi oli melkein tyyni, iltaurinko kimalteli veteen.

Sohjanan kohdalla kaarsimme varmuudeksi kauas selälle vihollisen tähytystä varoaksemme. Kun saavuimme hämärässä vähän ennen puoltayötä tavoitteemme lähelle, hämmötti vihollisen jättämä laiva rantamatallikolla sivullamme.

Rannalla ilmoitti varmistamassa oleva kk-joukkueen johtaja, vänrikki Tala, että hänen taistelulähetinsä, sotamies Pakanen oli kadonnut viedessä viestiä vähän etäämmällä olevalle kk-pesäkkeelle. Venäläinen partio oli hänet siepannut, kuten myöhemmin selvisi. Pakanen saapui takaisin parin kuukauden kuluttua monien seikkailujen jälkeen.

Kompuroimme hämärässä kantamuksinemme pitkänä jonona maantien läheiseen maastoon, jossa komppaniat olivat ottaneet asemat tien eteläpuolelta. Ne hallitsivat osittain maantietä, jolla ei toistaiseksi ollut liikettä. Välttämätön keskustelu kävi kuiskien, eikä paljon puhumista ollutkaan. Olimmehan kaukana vihollisen selustassa, ja lähes 30 km oli vettä välissä omaan rantaan. Yhteydet olivat poikki, sillä "amiraalin" laivasto surrasi selälle heti, kun oli saanut meidät rantaan. Vain pieni moottori jätettiin haavoittuneiden kuljetusta varten. Tarkoitus oli kuljettaa seuraavana aamuna pataljoonalle alistettu 35.RajaJK:n rajajääkäriosasto järven yli.

Torkuimme mättäitten koloissa, kunnes aamu valkeni — ne jotka joutivat. Mutta ei ainakaan komentaja eivätkä komppanianpäälliköt eikä moni muukaan. Tutkittiin karttaa, suunniteltiin raskaitten aseitten asemat ja maalit. 2.K:n tuli sulkea tie länteen, 3.K itään. Tukikohtaa oli määrä laajentaa Kiestingin suuntaan.

Aamupäivä oli rauhallista. Komentaja määräsi minut ottamaan yhteyttä rannassa olevaan varmistusosastoon. Samalla minun piti odottaa kello 10 aikaan tulevaksi odotettua rajajääkäriosastoa ja antaa sille tarkemmat määräykset paikasta, missä sen olisi työnnyttävä maantielle. Sen piti tapahtua noin 3 km pataljoonasta oikealle Kiestingin suuntaan.

Kun saavin rantaan, alkoi taivas tummua uhkaavasti, tuuli kiihtyi ja salamet välähtelivät. Tuoppajärvi vyöryi synkkänä rantaa kohti.

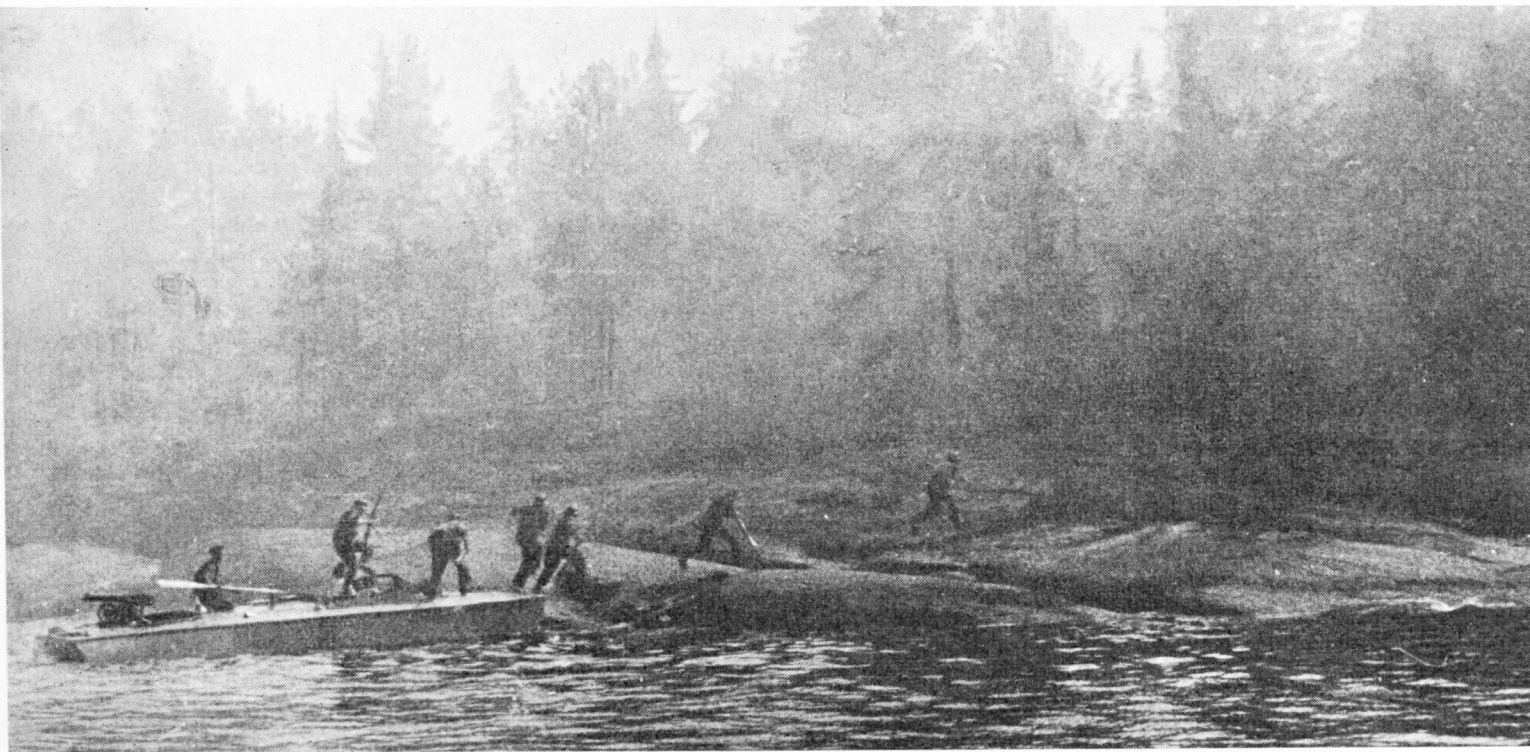
Samanaikaisesti alkoi kuulua kiihvasta kivääri- ja konetuliaseitten tulta. Venäläiset olivat lopulta heränneet ja aikoivat puhdistaa tien Sohjanaan. Jo jymähtelivät kranaatinheittimienkin ammuksat. Sitteen yhtyi taisteluun myös ukkonen. Äkäiset salamet sinkoilivat siellä täällä ja iskivät paukkuen metsän puihin. Rankkasade putosi ryöppynä maahan. "Tuoppa" ärjyi. Mutta ammunta vain kiihtyi. Se sotkeutui ukkosen jyrinä ja synnytti näin kaukaa kuulutuna kummallisen kuminan niin kuin tuhansilla moukareilla olisi hakattu rautatynnyriä.

Tähystin järven selälle. Ei näkynyt mitään, vaahtopäitä vain. Määräaika oli jo ylitetty ehkä parilla tunnilla. Ei sieltä mitään voi tulla, tällaisella ilmalla.

Lähdin takaisin tukikohtaan. Sade jatkui, aina välillä vähän hellittäenkin. Ukkonen jyski edelleen, mutta taistelu oli hieman laimentunut. Sain kuulla, että vihollinen oli tehnyt rajun hyökkäyksen Kiestingin suunnasta itäisiä asemiamme vastaan, mutta löyty takaisin. Haavoittuneita sidottiin vesisateessa paljaan taivaan alla. Tukasta vesi tippuen heilui lääkintäkapteeni Parjaseen sanitääreineen.

Pian alkoi taistelu uudelleen. Vihollinen uudisti hyökkäyksensä idästä päin. Lännen puolelta oli hiljaista. Rajuilma oli jo tyyntynyt, mutta sää oli samalla tullut koleammaksi.

Iskuporras on saapunut vastarannalle

Vihollinen pääsi eräällä kohdalla rynnäkköetäisyydelle. Kuului "uraa"-huutoja! Komentopaikalle juoksi miehiä huutaen "lisää patruunoita". Haavoittuneita kannettiin. Toiset kävelivät itse tai toisen tukemana.

"Uraa, uraa, uraa", kuului taas, nyt jo lähempänä. Omia miehiä juoksi metsikössä komentopaikkaa kohti. Ne asettuivat uudelleen aseisiin jonkun matkan päähän. Reservi on jo aikaisemmin heitetty tulleen. Kranaatinheitimiä kannetaan edestä komentopaikalle. Kapteeni Breitholtz määrää ne asemaan Jsp:n teltan viereen. Ammuksia on vielä ehkä parikymmentä. Luutnantti Mikko Hieta, krh-joukkueen johtaja, toimii nopeasti ja tottuneesti, samoin heittimien johtajat ja miehet.

Pitkä ja peloittava "uraa" kaikuu jatkuvasti. Tulikomento, ja niin lähtevät ensimmäiset kranaatit peruspanoksilla varustettuina ujeltamaan huutoa kohti. Se oli täysosuma. Huuto katkesi kuin käskystä sillä hetkellä, kun kranaattiryhmät räjähtivät, eikä enää uusiintunut. Lisää kranaatteja ammuttiin, luulakseni kaikki mitä oli.

Urhea lotta Laine satoi rauhallisena Jsp:n teltan ja kranaatinheitimen välissä erästä haavoittunutta sotamiestä lähtölaukausten poksahdella vieressä.

Tilanne rauhoittui vähitellen. Mottimme oli kuitistunut idän puolelta huomattavasti. Se oli enää ehkä 200—250 m levyinen, hevosenkengän muotoinen. Ilta oli saapunut.

Rakennettiin muutamia pieniä laavuja havuista ja telttakankaista. Sytytettiin niitten suojaan "käsituolia". Joitakin vaikeammin haavoittuneita kuljetettiin muutaman kilometrin päässä olevaan rantaan, joukkue varmistuksena, ja edelleen moottoriveneellä yli järven. Etulinjan miehet makasivat kuopissaan jatkuvasti.

Eräälle laavulle saapui yön hämärässä nuori, haavoittunut sotamies. Häntä oli rynnäkkövaiheessa pistetty pistimellä läpi rinnan kohdalta. Palattuaan

tajuntaan, hän oli lähtenyt pyrkimään omien puolelle ja siinä onnistunut. Ihmeellinen mies. Hän jutteli rauhallisesti tapauksesta ja oli melko hyväkuntoinen. Kun häntä aamulla lähdettiin viemään rantaan, hän käveli alkumatkan, mutta loppumatkalla hänen oli turvauduttava paareihin. Huhu kertoi, että hän olisi kuollut kenttäsairaalassa, toinen huhu kumosi.

Rajajääkäriosasto saapui myrskyn viivästyttämänä vasta myöhään illalla rantaan. Sen johtaja, luutnantti Seppälä kävi komentopaikalla saamassa toimintaohjeet. Niiden mukaan hän hyökkäsi kahtena osastona, mukana myös pieni saksalaisosasto, varhain aamulla 3.8. noin 4 km itään Kiestingin suuntaan maantielle. Hän tuhosi silloin jonkun auton ja yritti räjäyttää erään puron sillan. Syntyneessä taistelussa luutnantti Seppälä ja muutamia miehiä kaatui. Haavoittuneiden joukossa oli mm. rajakersantti Huuskonen. Osasto joutui vetäytymään.

Pataljoonan tilanne pysyi 3.8. muuttumattomana. Vihollinen ei hyökännyt voimakkaammin. Se oli karkoittanut meikäläiset maantien välittömästä läheisyydestä Kiestingin puolelta, mutta lännessä Sohjanan puolella roikkui 2.K eräällä kohdalla kiinni maantiessä häiriten vihollisen liikennettä. Tässä paikassa syntyi muutamia kiivaitakin yhteenottoja, jolloin mm. nuori vänrikki Seppälä kaatui.

Yö 3/4.8. kului ilman taistelua puoli torkuksissa. Aamu oli tiikusateinen. Tykkien jyskettä kuului länneestä. Sieltä lähenivät omat joukot, jotka olivat valtaamassa Kokkosalmea.

Kaatoonella puunrungolla istui lotta Laine valvomisesta väsynein silmin. Hän oli juuri sitonut käteen haavoittuneen rajakersantti Huuskosen ja valitti nälkäänsä. Muona oli lopussa. Minulla oli leipälaukussa vähän kuivaa "vanikkaa", jota sitten narskuttelimme. Utta muonaa oli kyllä tilattu, mutta ei vielä saatu. Patruunatydennys oli ollut tärkeämpi.

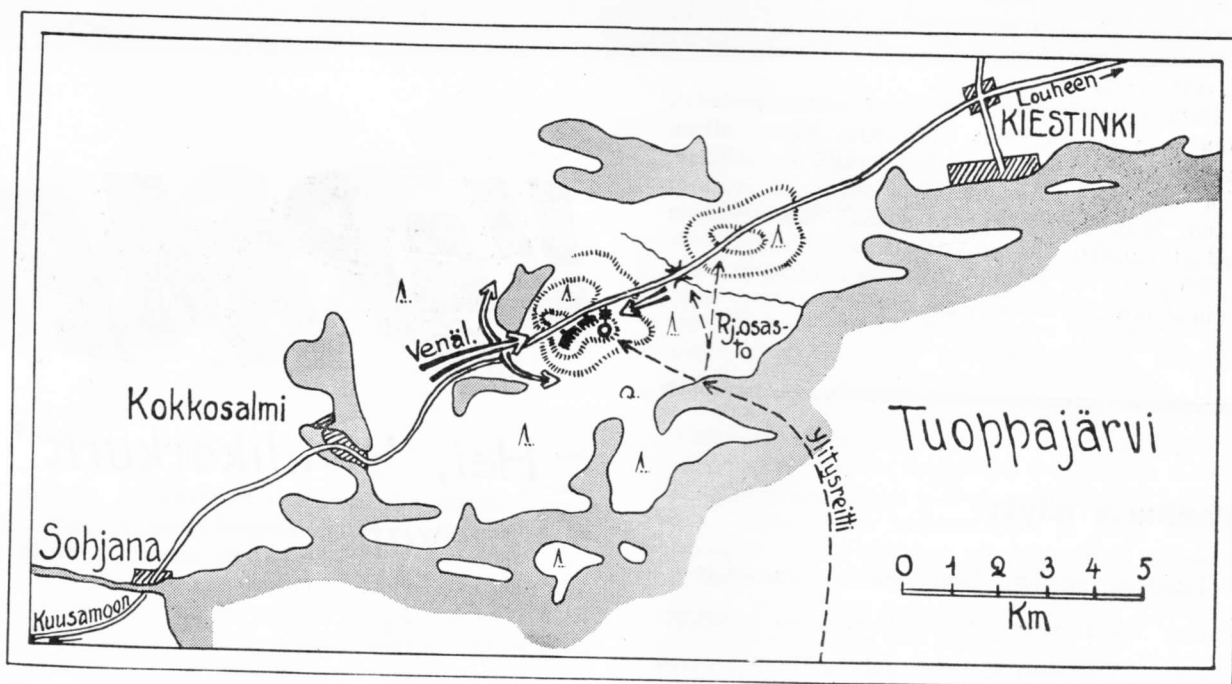
Iltaan mennessä oli taistelun melske lännestä lähentynyt huomattavasti. Vihollisrykmentti oli vettäntymässä, ja pian oli odotettavissa sen purkautuminen asemiemme ohi. Sitä varten 3.K siirrettiin itäiseltä siiveltä länteen 2.K:n vasemman siiven jatkoksi. Siellä olevan lammen rantaa kulkeva maantie oli nyt kummankin komppanian kohdalta tulella hallittavissa.

Illan hämärtyessä ilmestyivät ensimmäiset peräntyvät vihollisosastot näkyviin. Alkoi hurja ammunta. Yhä työntyi uusia osastoja näkyviin. Tuli autoja, tykkeitä ja hevosajoneuvoja. Tulta saatuaan siirtyi elävä voima tien kahden puolen metsään kaluston jäädessä tielle. Vihollinen yritti vimmatusti päästä läpi. Kuului komentoja ja rynnäköhuutoja. Vihollinen oli kuitenkin sen verran sekaisin, että mitään järjestettyä hyökkäystä ei tullut, vaan kaikki sen yritykset raukesivat tuleemme. Kuului joku suomenkielinenkin huuto: "Yritetään vielä kerran!"

— Älkää ampuko pojat, sehän on Ahonen! —
Tilanne selvisi ja luutnantti pelastui.

Taistelu hiljeni yön tullen. Venäläiset vyöryivät metsiä pitkin kahta puolta mottiamme Kiestinkiä kohti. Heidän jäljessään tulevat muodostelmansa olivat varmaankin siirtyneet maantien pohjoispuolella kulkevia teitä pitkin asemiemme ohi huomattuaan maantien olevan tukossa. Se olikin tukossa. Siellä oli ojiin suistuneita kuorma-autoja, pst-tykkeitä, hevosajoneuvoja ja eräs kuorma-auton lavalle asennettu it-ase, jossa oli neljä raskasta konekivääriä vierekkäin ym. kamaa. Oli meilläkin tappioita. Kuusi omaa miestä kannettiin kaatuneina komentopaikan lähelle, joukossa eräs 3.K:n rohkeista joukkueenjohtajista, luutnantti Lahdenperä otsa lävistettynä.

Vihdoin saapui Isolan moottoreita, jotka toivat muonaa ja 10 täydennysmiestä. Heidän mukanaan tuli myös kaksi kokelasta, jotka molemmat seuraa-

Piirros JR 53:n I pataljoonan hyökkäyksestä Tuoppajärven yli vihollisen selustaan

Komentopaikallakin oli varustauduttu ottamaan vastaan vihollinen. Se sijaitsi idänpuoleisen rinteen päällä, johon oli kaivettu syviä ampumakuoppia.

Komentaja oli kaukopartioluutnantti Ahosen kanssa mennyt tarkastamaan tilannetta 3.K:n loholla, jonne oli matkaa noin 1/2 km. Sieltä komentaja lähetti Ahosen jotain tehtävää varten takaisin komentopaikkaan. Hän eksyi kuitenkin tukikohdan itäpuolelle komentopaikan kohdalla ja alkoi vihollisen suunnalta liikettä hämärässä ylös. Asemistamme huomattiin liikettä hämärässä rinteen juurella ja kymmenkunta asetta suunnattiin tulijaa kohti. Takana 100 metrin päässä olevat 2.K:n miehet ampuivat parasta aikaa kiivaasti, joten Ahosen huutoa ei kuultu. Kysymys oli sekunneista. Silloin Helena Breitholtz, joka kypärä päässä, ratsuhousut jalassa ja pistooli vyöllä seiso i ampumakuopassa, huusi:

vana päivänä saivat uhrata henkensä sodan alttarille.

Pieniä venäläisiä osastoja oli kulkenut polun poikki itään rannan ja komentopaikan välillä. Ystävät ja viholliset eivät yöllä kuitenkaan tunteneet toisiaan tai paremminkin luulivat toisiaan omiksi ja kohtaamiset sujuivat häiriöttä.

Puolenyön tienoilla saatiin yhteys lännestä tuleviin omiin joukkoihin. Ryhmä J:n johto kävi yöllä komentolaavulla, jonka eteen oli syytetty rakotuli. Saksalainen komppania marssi suojapuvuissa tukikohdassamme, lepäsi hetken ja jatkoi marssia edelleen. Me syytimme nuotioita ja lämmittelimme. Jokaisella oli vapautunut tunne mielessä. Ja juttu luisti.

Aamulla jätimme tutuiksi käyneet asemamme. Parahiksi — sillä venäläinen pommituslaivue jyrisi yli ja kaatoi kuormansa tyhjiin aseisiin.

Sota jatkui. Samana aamuna lähti eräs saksalainen pataljoona etenemään Kiestinkiä kohti. Tie tuntui tyhjältä, ja luultiinkin vihollisen puolustuksen romahtaneen. Muodostettiin läpimurto-osasto, johon kuului meidän pataljoonamme lisäksi saksalainen pataljoona. Komentajana oli everstiluutnantti Aarne Somersalo.

Osa pataljoonamme istui jo autoissa ja joku panssarivaunu oli edessä kärkenä, kun Somersalo tuli tarkastamaan. Olin tavannut hänet aikaisemmin 20 vuotta sitten ollessani asevelvollisena ilmavoimissa. Silloin hän ilmavoimien komentajana myös tarkasti rivistöämme. Hän oli entisestään paljon vanhentunut, laiha ja hieman kumarainen. Aivan liian näkyvänvaalea päällystakki oli hänellä yllään.

Edessä oleva saksalainen pataljoona sai heti kosketuksen viholliseen. Myös metsässä molemmin puolin tietä oli vihollisen osastoja. Tiellä oli mii-noja, tien vierellä ansoja. Läpimurto autoilla raukesi ja meidät komennettiin alas. Emme olleetkaan Ranskassa, vaan Vienan korvessa, jossa jalkamies on kätevin ja korvaamaton.

Hetken kuluttua tuli tieto, että everstiluutnantti Somersalo on kaatunut. Kerrottiin hänen olleen saksalaisten kanssa ylittämässä erästä metsälinjaa, kun väijyksissä oleva vihollisen osasto oli avannut tulen. Niin kaatui entinen Saksan länsirintaman pääkallohusaari Suomen itärintamalla.

Tuoppajärven takaiset, mitä rajuiimmat ja verisimmät taistelut olivat vielä edessäpäin.

Vanhalta näytti

Talvisodan päätyttyä lähti Vallilan rykmentti marsimaan Vuosalmelta pohjoiseen. Kirvussa pysähdyttäessä moni kornetti Korpimaankin miehistä keritytti rintamapartansa. Sotamies Seppälä ei kuitenkaan vielä halunnut tuosta koristeesta luopua. Siviiliateriaa hän kuitenkin kaipasi ja poikkesi kahden parrattoman aseveljensä kanssa taloon, jossa väki juuri valmistui ruualle.

Miekkosemme pääsivät myös pöydän ääreen. Isäntä aikoi nostaa soppa-astian lähemmäs vanhaa isäntää, joka oli yli kuudenkymmenen, vaikka sileäposkisena ei niin iäkkäältä näyttänytkään. Mutta talon pikkupoika tarkasteli harmaankalpeata, kuihtunutta ja takkupartaista sotamies Seppälää (36-vuotiasta) ja tokaisi:

"Isä, anna tuolle vanhalle miehelle ensin!"

Heikki Seppälä

LENI HOFFREN:

Kun Suomen rintama uhkasi murtua, heitettiin joukko karjalaisia vapaaehtoisia vastaiskuun ylivoimaisia vihollisia ja sen panssareita vastaan... ja lujiksi karaistuneet nuorukaiset saavuttivat silloin voiton.

WAPAAEH

– Hei, ”siviilikarkurit” tulevat...

— Mitäpä ne kakarat täällä voisivat... Kun ei mekään...

Kranaatit räiskyivät murskaten armotta kaiken tielleen sattuvan. Joitakin päiviä sitten kaivetut juokshaudat olivat muuttuneet kynnöspelloiksi, ja niissä olevat puolustajat kaatuneet viimeiseen mieheen. Komppanian ensimmäinen joukkue oli lakannut olemasta ja päästänyt aukosta hyökkäävän vihollisen kiihlaksi laajalle suoalueella olevalle linjalle. Vain laidoilla olevat puolustusasemat pitivät vielä raivokkaasti puoliaan, mutta kuolema vieraili sielläkin arveluttavan tiheään.

Piti olla paksuhankinen talvi, ja kaipa se sitä josakin olikin, mutta täällä ei sivakka juossut eikä lylyä lykitty. Taukoamaton tykistötuli piti siitä huolen, että lumenpinta hävisi olemattomiin.

Vihollinen oli päättänyt hinnalla millä hyvänsä murskata puolustajien rintaman, ja se näyttikin onnistuvan. Jo pari vuorokautta kestänyt murhaava kranaattisade kaatoi harvalukuisia suomalaisia ja hävitti

Panssarin telaketjut ovat romahtaneet ja sen tie katkennut

TOISET Ilosy

samalla huoltoyhteydet taakse. Repeytymä linjassa suureni. Kaukana toisistaan olevat konetuliaseimat joutuivat toimimaan omin avuin elleivät joutuneet rynnistävän vihollisen jalkoihin. "Uraata" huutava ruskea massa vyöryi säleille revityn metsän suoaukealle samanaikaisesti perässä tulevien panssareitten tukemana.

Helmikuinen kirkas aurinko näki Summan lukon täten murtuvan. Varustetut asemat, joita oli koetettu kaikessa kiireessä valmistella vihollisen pysäyttämiseksi, olivat ilmaan lentäneitä tuulentupia. Vain outoihin asentoihin kangistuneet vainajat olivat kertomassa pääpuolustusasemista, joiden piti kestää raskainkin hyökkäys.

Vapaaehtoisjoukko marssi hartiat kumarassa kolmen kukkulan tienristeystä kohden. Se oli heitetty toiselta kaistalta tänne, koska pelättiin reserviläisten kestättömyyttä. Mutta kestäisikö tuossa helvetissä kukaan? Kaikki ihmisethän olivat vain lihaa ja verta. Kun tuollainen terässade piiskaa tienoota, hajoavat siinä naisen synnyttämät olemattomiin. Vain kumea räjähdys kertoo siinä olleen elävän olennon.

Nuori luutnantti katsoi joukkoaan vaivihkaa ikäänkuin tilannetta punniten muutaman sadan metrin päässä jyrisevästä surman aukiosta. Nuo kaikki pojat olivat hänelle jo tuttuja. He olivat Pohjois-Karjalasta, Joensuusta kotoisin olevia nuorukaisia, iältään kuu-

destatoista kahdeksaantoista. Kuinka monessa liemessä nuo pojat jo olivatkaan joutuneet olemaan, karaisu- tuen miehiksi mieleltään. Tuskin vanhemmat olisivat heitä tunteneet, niin olivat muuttuneet. Sijalle oli tullut hiljainen, mistään piittaamaton tappaja, joka itseään säästämättä teki määrätty tehtävät, uhkarohkeammin kuin harkitseva vanha mies.

Luutnantti huokasi asetellen savuketta suuhunsa. Ajatuksesta olivat hävinneet lapsuus ja opiskelutoverit, vain mielessä riehuva helvetti oli todellisuutta. Kuinka noita vielä nuorempia olikaan sota raadellut? Noita, jotka olivat hänen komennossaan ja joista hän oli vastuussa. Mutta ajatukset oli työnnettävä taka-alalle ja annettava valta käskyille. Rintamaan oli tullut repeämä, ja he olivat menossa sen täytteeksi. Vihollinen oli saatava takaisin, niin käsky kuului.

— Hei alikersantti, tulkaahan tänne.

Verkkaisesti lähestyi noin seitsentoistavuotias har- teikas nuorukainen esimiestään. Keinahteleva kävely juorusi väsymyksestä, mutta nokiset kasvot ilmaisivat maltillista tyneyttä, ja siniset silmät katsoivat rauhal- lisesti eteensä. Oikeassa kädessä oli "ukko-pekka" ki- vääri, ja käsikranaatteja riippui riekaleisen lumipuvun rinnuksista.

— Ota ryhmäsi, Teuvo, ja koeta päästä tuosta oi- kealta suoraan tuntumaan! Rautava yrittää suoraan keskeltä ryhmineen. Koettakaa pitää yhteyttä keske- nänne! Minä koetan loppujen kanssa vasemmalla sii- vellä — —. Paljonkohon meitä tarkalleen on?

— Kuusikymmentä oli aamulla koko komppaniassa.

Luutnantti puri huultaan sipaisten otsaansa silmien tarkastellessa alikersanttia. Pyöreät kasvot olivat jyke- vähköä tekoa, kuten koko satakahdeksankymmentä senttiä pitkä vartalokin. Alahuulessa törrötti pienoi- nen, ulkoneva lihasarpi, oikea korvanlehti repsotti alareunastaan irti, ilmeisesti tapaturmaisesti revennyt.

— Selkis. Pidä huolta itsestäsi!

— Samoin itse...

Vanterra alikersantti meni ryhmänsä luokse. Siellä täällä syttyivät savukkeet pojan selostaessa toimintaohjeita. Monen pää painui katsomaan kenkien kärkiä, ehkä ajatuksen karatessa jonnekin kauas huolehtivan äidin luo.

Aika oli täysi.

Äänettöminä levittäytyivät joukot taisteluryhmityksiensä. Mikäpä oli lähtiessä tykistön myllertämästä maastosta. Ei hankikaan tehnyt kiusaa.

Aurinko taivaalta näki harvahkon ketjun lähenevän murskattua metsänlaitaa, jonka kuoppaisessa maastossa moni elämä oli lakannut sykkimästä. Harhailevat silmät tutkivat jokaista kohdalle sattunutta ruumista, ehkä tunteakseen, ehkä muuten vain katsoakseen kuoleman käyntikortin jälkeä. Mikä olisi heidän kohtalonsa? — Miettikö kukaan heistä sitä? — Sodassa suoritettavat sankariteot, joita vielä kauniiksi sorvatuilla lauseilla lehdistö selvitti nuorukaisten luettavaksi, olivat saaneet heidätkin lähtemään mainetkoja hakemaan. Monelle se oli ollut viimeinen yritys sankarillisuuden supistuessa pään nostamiseen kuopasta tai tähtäämiseen päin vihollista, kun jo ujeltava kranaatti sammutti iäksi innokkaan elämän. Ketju ryömi aivan aukion laitaa, jota melkein keskellä suota asemassa olevat panssarivaunut piiskasivat tykeillään, konekiväreitten lakaistessa aivan maanpintaa. Rummutus oli korvia vihlova. Se repi jäätyneitä maata korkeiksi patsaiksi, joitten sumunomaisessa seinämässä juoksenteli lyhyin syöksyin eteenpäin pyrkiviä miehiä.

Vanhon halveksimat "siviilikarkurit" olivat lähteneet ottamaan käskyssä määrättyä paikkaa. Hetken kuin ällistyneenä katselivat koko päivän taistelleet miehet heille melkein lapsiksi sopivien nuorukaisten etenemistä luutnanttinsa johdolla. Noin sataviisikymmentä metriä leveänä rintamana, osan tulittaen, toisten syöksyessä ja jälleen päinvastoin, painui vapaaehtoisjoukko myllerretylle suolle läpi varsinaisen tulikentän, jolloin vihollinen joutui lyhentämään tykistönsä ampumamatkaa.

Teuvo juoksi vinottain hivenen oikealle, jossa eräällä kranaattikuopassa vaikeroi jo päivällä haavoittunut sotilas. Pikainen silmäys kertoi luodin menneen rinnasta läpi punaten jo muutoinkin mustaksi muuttuneen lumipuvun. Teki mieli auttaa, kantaa taakse pois tulituksen keskeltä, mutta ensin oli täytettävä annettu käsky. Nyt oli jälleen heidän vuoronsa.

Voimakas huuto kajahti ilmoille, kun joukkoon olivat yhtyneet metsikön laitaa perääntyneetkin joukko-osastot. Vain tuo hullun rohkea ryntäys saattoi onnistua, sen huomasivat vanhat sotilaatkin. Katkeruuden täyttämän mielin, maahan—syöksyyn, etenivät joukot aukiolla, kuoleman koukatessa kulloinkin valitsemansa taistelijan toisten elävien joukosta.

Nuoren alikersantin ryhmä oli joutunut hiukan erilleen toisista, liikkeelle lähteneitten hyökkäysvaunujen tielle. Vaunut velloivat hitaasti pitkin aukeata ja tiesivät hyvin puolustajien kykenemättömyyden niitten tuhoamiseen.

Teuvo katsoi kavereitaan. Pojat tuijottivat vastaan mitään sanomattomina, sillä eräs teräshirviöistä lähenei jo parinkymmenen metrin päässä. Ja silloin se tapahtui. Kolme vierasta yritti syöksyä heidän kuoppaansa, mutta vaunusta tuleva konekiväärisarja katkaisi heidän juoksunsa, ja kuin ajatus poukkasi Teuvon vierellä

kyyhöttävä Antti pystyyn, sieppasi kaatuneitten kiväärit, juoksi saman tien mistään välittämättä vaunun luo, tuikkasi telaketjujen väliin kerralla kaikki kolme kivääriä, jotka jouduttuaan vetopyörän päälle pudottivat ketjun alas. Vaunu oli liikuntakyvytön. Jossakin oli ällistystä, sillä tämä teko oli huomattu koko aukiolla, mutta nouret eivät aikailleet.

— Juokse . . . !

Silmät naulittuna vaunun päällä olevaan luokkuun, joka näytti hitaasti nousevan, syöksyi Teuvo kohden kuolemaa kylvääntä hyökkäysvaunua. Oikea käsi veti rinnoista käsikranaatin, hampaat nykäisivät sokasta, ja sinne lensi räjähtävä teräsmuna. Sisältä työntävä käsi oli juuri sen verran saanut luukun kantta kohotetuksi, että kranaatti syöksähti aukosta sisälle. Tulta iskevä välähdyks, kansi leiskahti auki ja edestä ulos työntävän konekiväärin piippu repsahti alas, kun kumea räjähdys jymisytti tienoota.

Huutaen työntyivät nuoren alikersantin koko ryhmä savuavan vaunun suojaan ja ryhtyi tulittamaan ankara vastakkaista metsänreunaa, jossa tapaus näytti saavan hetkellisen hämmennyksen aikaan. Mutta vain silmänräpäykseksi. Kovien karjaidusten säästämänä liikkui hämmästyttävällä nopeudella yksinäinen konekivääriryhmä neljäkymmenen metrin päähän aukiolle ja aloitti murhaavan tulen, jota kolme muuta metsänlaitaa tuotua "kookoota" säesti. Hyökkäykseen lähteneet maastoutuivat. Helvetti oli valloillaan jälleen ja repi kappaleiksi sitä, minkä luonto oli tehnyt elämää jatkamaan.

Teuvo konttasi savuavan vaunun peräosaan, josta näki kuolleitten täyttämän suoaukean yli. Omia ja vihollisen kaatuneita lojui mitä eriskummallisimmissa asennoissa kertoen kauhistuttavalla tavalla sodan julmasta kulusta. Kuin meren hyökyaallot, oli kuolema pyyhkäissyt elävää saalista Tuonenvirran ylitse katsomatta rajaa suuren tai pienen kansan välillä. Joskin laulettiin urheasta sankarillisuudesta, liikkui vanavedessä kuitenkin mykistytävä suru. Rinnassa kuroi tukahduttava ahdistus kiväärin noustessa vakaasti ampuma-asentoon. Jyvän tasaantuessa hahlon kanssa näkyi tähtäimessä "kookoota" ampuvan miehen pää. Ei ollut tunnetta tappamisesta oikean käden etusormen koukistuessa liipasimen ympärille. Täräys olkapäässä, ja konekiväärin takana oleva vihollissotilas näytti kohoavan hetkeksi ilmaan retkahtaakseen sitten aseensa päälle. Vain elottoman tyrkkäys, ja toinen oli kyykistynyt hänen sijalleen, ja ase kylvi jälleen nikkeliä. Jos oli harkitsevaa rauhallisuutta harvalukuisilla puolustajilla, ilmeni sitä myöskin valtavat miesmäärät omaavan vihollisen keskuudessa.

Alitajunnassa liikkuvat lapsuuden puupyssyleikit Puijon rinteillä, kun kivääri jälleen värähtämättömän tarkasti nousi ampuma-asentoon. Laukaus ja taas vajosi "kookoon" ampuja aseensa vierelle, ja uusi mies vaihtui jälleen laukaisukahvoihin.

Tuo tulitus savuavan vaunun takaa oli huomattu myöskin vastustajan puolella, koskapa omiensa luo ajaneet hyökkäysvaunut avasivat kiivaan tykistökeskityksen tuhoutuneeseen vaunuunsa ammusten räjähdelleissä vaunun teräksisessä kyljessä. Sirpaleet vonkuivat, ja ällöttävä tuoksu tunkeutui savun mukana ilmoille romukasaksi muuttuvasta sotakoneesta.

Luutnantti oli lähtenyt pyrkimään nuoren alikersantin luo. Hyökkäys näytti juuttuneen paikoilleen ja

sai enemmän tuhoa aikaan pysähdyksissä ollessaan kuin eteenpäin vyöryessä. Heidän kuusikymmentä miestä käsittävä komppaniensa hupeni silmissä.

Tarkasti ammutut laukaukset olivat tuhonneet viimeisetkin miehet esteenä olevalta vihollisen konekivääritä. Mutta nyt alkoi kilpajuoksu tuon hallitsevan aseensa saamiseksi. Metsänlaidasta ryntäsi kuusimiehin vihollisjoukko aukiolle vaiennettua "kookoota" kohden, samalla kun Rautava juoksi vasemmalta erään kaverinsa kanssa samaan pisteeseen. Yläruumis korkealla näkyen oli kymmenkunta muuta vihollista noussut tukemaan tulituksellaan toveriensa me-

kanssa, jossa vastustajinakin olivat vihollisinaan valiojoukot.

Äänettömänä seurasi esimies alaisensa toimintaa. Tuossa oli jotakin, joka mykisti sanat. Se oli kuin esille tuotu näytelmä, liian karmea ollakseen totta, mutta kuitenkin se oli pakko kokea.

Nyyhkytyksen sekainen ääni viereltä sai luutnanttiin eloa. Päätään kuopan reunaan painaen vaihtoi Teuvo uutta kampaa kivääriinsä, kyyneleittömän itkun purkautuessa huulilta. Lapsiahan he vielä olivat, ehkä väärään paikkaan eksyneitä nuorukaisia, joitten täällä olosta vastuu lankesi joittenkin suurempien tilille.

Hyökkäys yli talvisten nietosten

noa. Vimmuttu käsiaseitten räiske kaikui kuuluisaksi tulevan Leipäsuon yllä.

— Kake maahan!

Valtava huuto leikkasi ilmaa, voitti kovuudellaan ammannankin.

— Ampukaa metsänlaitaa!

Luutnantti katsoi ihmetellen alikersanttiaan, samaan räjähdyskuoppaan hypänneenä. Ase poskelle, laukaus, lataus ja jälleen laukaus, ja joka kerran keikahti "kookoota" kohden juokseva vihollinen. Nopeasti kuin ajatus toimivat Teuvon kädet, silmän ollessa erehtymättömän tarkkana. "Kolme sekunttia ja kampa tyhjäksi", jokaisen laukauksen osuessa tupakkalaatikon kanteen, niin oli isä opettanut jo vuosia sitten ladonseinään harjoitellessa. Vain sillä nopeudella saattoi vesilintujakin ampua lentoon. Tuskin arvasi ankara isä neuvoessaan poikaansa, että tämä loistava nopeudennäytös esitettäisiin kilpaillessa kuoleman

Vain muutaman metrin päässä vaienneesta aseesta pinkoi vielä kaksi vihollista aivan pääsemäisillään tavoitteeseensa, mutta samalla hetkellä lennähti Teuvonkin poskelle kivääri, laukaus pamahti aivan luutnantin korvan juuresta. Ja vielä toinen laukaus, ja maasto konekiväärin ympärillä oli vapaa.

Mutkitellen kuopalta toiselle juoksi Rautava kaverinsa kanssa "kookoolle", ja ei aikaakaan, kun ase käännettiin ja se syöksi tuhoa tuottavaa nikkeliä entisten omistajiensa niskaan.

Vielä kerran täytyi vastakkainen mestänreuna vihollisista, mutta eteenpäin syöksyvät suomalaiset ajoivat nämä kauemmaksi. Alkuperäiset linjat oli jälleen saavutettu ja kuinka monen kerran, sitä tuskin kukaan muisti. Ryhmä Olssonin eräs osasto oli jälleen ollut tukemassa vapaaehtoisillaan Talvisodan ehkä tiukimpiin luettavan taistelupaikan puolustusta.

(Jatkuu n:ssa 10)

K. O. J. RAIVIO

Käskey virran ylimenosta saattoi merkittä viimeistä elinminuuttia, ja niin alkoi miesten rohkeus horjua. — ”En totisesti ole milloinkaan ollut kummallisemmassa ja synkemmässä, mutta silti ihmismäisessä tilanteessa. Jokainen oli unohtanut sotaväen rikoslain ankarat pykälätkin. Sekään ei horjuttanut miesten yksimielistä toimintaa eikä peloittanut. Kummallista? Yhtä hyvin rikoslaki olisi tuominut kieltäytymisestä kuolemanrangaistukseen.”

Dramaattinen Syvärin ylitys

ÄÄNISLINNA oli vallattu. Tämän kuulimme ollessamme noin 40 km sieltä etelään Petäjäselässä. Sinne asti olimme saaneet edetä, ennen kuin vihdoinkin aukeni eteemme laaja, mahtava Ääninen aaltoinen.

Petäjäselästä suuntasimme kulkumme matkamarssissa kohti Syväriä. Ja siitä marssista muodostui rankempi kuin mikään muu sodan aikana koettu matka. Vaikka rantatie kulkikin aivan Äänisen läheisyydessä, emme paljonkaan jaksaneet sitä ihailla, sillä sotatoimet rasittivat uupumukseen asti.

Matkan Petäjäselästä Syvärille, noin 120 km, teimme neljässä päivässä. Suoritus oli mielestäni inhimillisen kestävyys rajatapauksia niissä olosuhteissa, kun ottaa huomioon, että se oli pelkän jalkaväkiryksikön suorittama ilman minkäänlaista motorisointia. Lisäksi on otettava huomioon, että jokainen kantoi ”höyhennensä” sekä aseellisen että muun henkilökohtaisen varustuksensa itse. Kuormastoon eivät kantamukset olisi sopineetkaan. Lisäksi on huomioitava, etteivät ravintoolosuhteet olleet ainakaan tukemassa marssia yltäkyläisyydellään. Päinvastoin, takana oli enemmän puutteellinen ja ankara vaellus läpi rämeitten ja korprien, mikä oli omiaan heikentämään fyysillistä kuntoa. Vielä on sanottava, että emmehan me joukkona olleet mitään huippu-urheilijoita emmekä kestäviä maratoonareita, vaan aivan tavallisia mökin tai kartanon vesoja. Kun esimerkiksi pikakiväärin miehen varustus lippaineen ja rensseleineen painoi siinä 40—50 kg, voi saada käsi-

tyksen siitä, miten raskasta oli päivittäin marssia 30 km. Sitten illan hämyssä oli pystytettävä teltat ja vihdoinkin puolenyön maissa sai torkahtaa, mutta jälleen kello 6 oli ponkaistava lähtötouhuihin. Muistan elävästi sen ensimmäisen aamun, jolloin jalat olivat jokaisella kuin tukit ja valtavat rakot jalkapohjissa, paremmin sanoen yksi suuri rakko yli koko jalkapohjan. Oli se näky, kun pojat hammasta puren ottivat hoip-puen ensi askeleitaan. Kyllä totisesti siinä sisua tarvittiin. Ensimmäiset pari kilometriä olivat tuskallisempia, mutta vähitellen tunto pakeni, ja sitten oli jo helpompaa. Ja tätä jatkui neljä vuorokautta. Sanon minä pojat, että tuli siinä useammalle äitiä ikävä.

Ohitimme useita kyliä, joiden talot oli rakennettu peräkkäin maantien molemmin puolin, suurin kylä ehkä parin km:n mittainen, nimeä en muista. Yhden nimi ainakin oli Ruoppaaja, jossa sitten myöhemmässä vaiheessa sijaitsi kenttäsaairaala. Maasto oli laakeaa, laajasti kumpuilevaa, ja suuri Ääninen vasemmalla puolellamme aaltoili syyskuisen vihreänä. Silmä ei eroittanut rantaviivaa toisella puolen. Etelämmäksi tultaessa lähestyi vastaranta pikku hiljaa. Asukkaat kylissä osasivat poikkeuksetta suomen kieltä. Syvärin etelärannalla tämä taito oli kuitenkin jokseenkin olematon. Mainitsen näistä oloista lyhyesti, koska oletan suuren osan lukijoista olevan sellaisia, jotka eivät ole tutustuneet aikaisemmin näihin maisemiin edes kirjoista. Näissä kylissä tapasin mm. perheitä, jotka olivat

1930-luvun alussa siirtyneet Suomesta sinne. Vaatetus heillä oli jo hiukan kehittyneempää kuin eräissä sikkäläisissä korpikyylissä, joissa elettiin ihan kalevalaiseen tyyliin hurstimekoissa. Oli outoa ensi kerran nähdä tuollainen mies pitkä hurstikaapu päällä ja narulla vyötäisiltä sidottuna. Oli kuin olisi astunut Väinämöisen aikoihin. He elivät täysin eristettyinä nykyajasta, mutta ehkä sittenkin onnellisina. Näissä rintakylissä taas nuoret neitoksetkin olivat jo paljon kehittyneempiä pukuasioissa.

Vihdoinkin päättyi tämä rankka marssi ja pataljoonamme majoittui teltoihin lepäämään ehkä noin 3 km päähän mahtavasta Syvärin virrasta, joka oli paikoin 400 m leveä. Kävimme komppanianpäällikön johdolla pariin kolmeen otteeseen tiedustelemassa sen rantamalla ylimenokohtaa noin 2 km päässä sen alkujooksulta. Syvärin niskassa oli Vosnesenjan kaupapa, josta myöhemmässä vaiheessa tuli divisioonamme komentokeskus.

Yksikkömme lepäillessä ja parannellessa rakkoja jalkapohjistaan divisioonamme eräs rykmentti jo yritti virran ylitystä. Tämä jäi kuitenkin yritykseksi, ja se oli huonoa mainostusta omille pojillemme. Tässä nyt tulee esiin asioita, jotka hiukan sumentavat sitä sankarikehää, joka suomalaisesta korpisoturista oli luotu. Ihminen se vain oli suomalainenkin sotilas vajavaisuuksineen ja elämänhaluineen. Tämä naapurirykmenttimme tosiaan oli tehnyt toivottoman yrityksen

ja kieltäytynyt suorastaan menemästä yli. Se oli vanha reserviläisrykmentti ja ymmärtää hyvin sen perheellisten miesten heikkoudet. No nyt meidät, pääasiassa asevelvollista, nuorta ja naimatonta porukkaa, oli valittu korjaamaan tilannetta. Mutta huhut mainitusta tapahtumasta alkoivat vahingollisen vaikutuksensa meidänkin poikiemme keskuudessa. Heräsi ajatus, että on ylivoimaista mennä virran yli, koska nuo toisetkaan eivät uskaltaneet. Ja suoraan sanoen, pelko hiipi salaisesti jokaisen mieleen. Lisäksi oli otettava huomioon, että ylimeno on entistäänkin vaikeampaa ja vaarallisempaa, kun jo yksi porukka oli siellä peilannut ylimenokohdan ja pioneerien veneet valmiina rannalla antoivat viholliselle myös tiedon paikasta. Tunnelma ei siis ollut mikään karnevaalihenkinen, vaan pikemminkin hautajaistunnelmainen, kun yksikkömme ryhtyi virtaa ylittämään.

Illan hämärtyessä joukot siirtyivät rantatöyräille metsän suojaan. Maasto laskeutui siitä jyrkästi alas, ja joen lähimaasto oli puolisen kilometriä vesiperäistä suota vesaikkoineen. Tätä alavaa suota oli virran rantaan saakka, jossa pioneerisoutajat veneineen urhoollisesti odottivat lähtöä tähän velvoituksia täynnä olevaan operaatioon. Kukaan ei tiennyt, kuinka vahvat puolustusjoukot vihollisella oli toisella rannalla.

H-hetki oli kai määrätty puolenyön tienoille. Salaperäinen ja jännittynyt ilmapiiri oli painostava. Kaikki arvailivat hiljaisina, mitä tuleman piti. Joko nyt ovat viimeiset elinminuuttini käsillä? Tähäkö se sitten kaikki päättyy? Sinne jäi nuori kaunis morsian itkemään? Mitähän äiti ja isä nyt tekevät, nukkuvat tietenkin tähän aikaan? Mutta kuinka he kestävät sen iskun, jos minä...?

No niin, ensimmäinen porukka lähti laskeutumaan rantaan. Sinne he jonossa hävisivät vesaikkoon. Hiirenhiljaisuus yössä, ankaran jännittävä hetki. Kului tuokio, sieltä näkyi äskeinen ryhmä palaavan — jonossa vaiteliaina. Meni seuraava ryhmä, mutta hekin palasivat. Nyt oli oman joukkueeni vuoro. Kuinkahan se menettelee, menisikö se veneisiin — yli? Voisinko minä pakottaa heidät veneisiin, olinkohan vastuussa ylemmilleni, mitä teen, miten täytän käskyt? Mutta on hetkiä, jolloin unohtuu kaikki järjetön, silmitön robottimaisuus, näkee ympärillään vain lihaa ja verta olevia ihmisiä eikä sotilaita. Silloin, sellaisena hetkenä tuntee itsensä ihmiseksi ihmisten joukossa. Olenko minä heidän käskijänsä — kuolemaan? Päätäkööt jokainen omalta kohdaltaan itse kohtalonsa, näin ehkä tuumin silloin. Jos olisin ollut ensimmäinen tässä yrityksessä, olisin ehkä ajatellut toisin — velvollisuuttani. Mutta edelliset esimerkit ehkä viisastuttivat ja poistivat sen "samurai"-hengen, jonka vallassa ihminen on joskus.

Jokainen joukkueeni mies käväisi veneen luona, kukaan ei puhunut mitään ja kuin hiljaisesta sopimuksesta he kääntyivät sanattomina paluumatkalle. Olisiko minun pitänyt ensimmäisenä astua veneeseen? Olisivatko silloin mieheni seuranneet minua tekemällä samoin? Vaikea oli minunkin tunnustaa itselleni, ettei siihen ollut halua enempää kuin kenelläkään toisella. Mutta upseerikunniani ja velvollisuuteni tähden? En saanut siinä tilanteessa irti sitä itsestäni. Tilanne oli kuin noiduttu. Ja ihminen on sen verran laumaeläin ja apina, se ottaa esimerkkiä toisista, huonoissakin asioissa. En totisesti ole milloinkaan ollut kummalli-

Taistelukuormastoa kuljetetaan yli mahtavan Syvärinvirran

semmassa ja synkemmässä, mutta silti ihmismäisessä tilanteessa. Jokainen oli unohtanut sotaväen rikoslain ankarat pykälätkin. Sekään ei horjuttanut miesten yksimielistä toimintaa eikä peloittanut. Kummallista? Yhtä hyvin rikoslaki olisi tuominnut kieltäytymisestä kuolemanrangaistukseen. Miksi he näin uskalsivat uhmata lakia, sitä en voi selittää?

Toiminnan tilanne kehittyi sitten toista tietä. Pataljoonan komentaja määräsi komppanioittain asianomaisen komppanianpäällikön tekemään yksitellen joka miehelle kysymyksen: "Menettekö yli vai ette?" Vastauksen piti olla lyhyt — kyllä tai ei. Mitään verukkeita ja lisäselvittelyjä ei sallittu. Tilanne oli karmivantuntuinen. Siellä kaukana Syvärin rantametsikössä syksyisenä sydänyönä paljaan taivaan alla käytiin tämä omalaatuisen lyhyt tiedustelu yksiköittäin. Mies mieheltä sai jokainen jonossa yksinään ratkaista päällikönsä edessä kysymyksen ja vastata. Komppanianpäälliköstä seuraavaksi vanhimpana upseerina jouduin päällikön kanssa kahden suorittamaan tämän kyselyn ja hänen määräyksestään merkitsemään jokaisen kieltäytyvän nimen muistiin. Melkein jokainen yritti antaa selityksiä — jos toisetkin niin hänkin — mutta mitään selityksiä ei sallittu, vain jyrkkä vastaus: menee tai ei. Jyrkästi kieltäytyneitten nimiluettelo vietiin sitten eri yksiköistä pataljoonan komentajalle, joka määräsi heidät tuotavaksi luokseen. Miehet riisuttiin aseista ja eristettiin vartioituina.

Nyt tiedusteltiin vapaaehtoisia. Heitäkin ilmoittautui. Heidän oli määrä jääkärijoukkueenjohtajan, vän-

rikki V:n johtamana ylittää virta ensimmäisinä. Itse katsoin velvollisuudekseni myös ilmoittautua mukaan. Mutta minulle tietämättömästä syystä osanottoni viime hetkessä peruutettiin. Loppuyö värjöteltiin metsässä aamua odotellen.

Sitten ryhdyttiin operaatioon uudelleen. Ylimeno päätettiin suorittaa kello 10 aamulla. Ensin oli pehmitettävä tykistöllä vastarannan bunkkereita ja sovitettiin, että yritys tapahtuisi savuverhon suojassa.

Tykistö lauloikin ennen H-hetkeä valtavasti, ja savurasiat olivat valmiina tuulen päällä. Kun H-hetki tuli, savurasiat sytytettiin ja sivustoilla alkoivat konekiväärit laulaa jatkuvasti pitäen kurissa vastarannan asemissa olevat viholliset, ainakin vaikeuttivat heidän toimintaansa.

Niin astuin minäkin porukkani kanssa venheisiin, joita pioneerit soutivat. Virta oli voimakas, joten se painoi väkisinkin alas. Ryhmän verran kai meitä oli yhdessä veneessä, oliko sitäkään? Kyllähän se meistä maakravuista tuntui turvattomalta olla vetten päällä. Siitä lähtien kunnioitukseni laivastoa kohtaan on huomasti kohonnut. Silloin sen vasta huomasin, miten turvaton mies on esim. merellä. Se vaatii paljon suurempaa sankaruutta kuin konsanaan kiinteän kamaran mieheltä vaaditaankaan.

Tulihan tultakin vastaan toiselta rannalta. Pikakiväärit lauloivat ja suihkuttivat luotejaan ja konepistoolin rätinä ei hyvää ennustanut. Ympärillämme vinkui ja vonkui, ja veteen osui suihkuja aivan lähelle, tulipa veneen laitoihin nikkeliä. Itse makasin veneen poh-

jalla matalana, kuten toisetkin. Savuverho suojasi sentään niin paljon, ettei vihollinen saanut tähdätyä tarkkaan. Se oli sellaista summamutikkaan ampulua.

Pioneerit, jotka silloin suorittivat soutu-urakkaansa, ansaitsevat vilpittömän hatunnoston. He tekivät enemmän kuin miehen työn. En voi arvostella kauanko tämä ylitys kesti yhden veneen kohdalta, kun virran painamana jouduttiin se ylittämään viistoon. Mutta kun lähestyimme rantaa, tunsimme kuinka rauhoittava turvallisuudentunne valui sisuksiimme. Monet eivät malttaneet odottaa, he hyppäsivät jo kaukaa rannalle ja toiset jopa niin aikaisin, että upposivat ja joutuivat uimaan lopun matkaa. Itsekin kastuin hypätessäni, mutta mikä helpotuksen huokaus pääsi rinnastani, kun tuntui kiinteä maa jalkojeni alla.

Tilanne kehittyi nopeasti. Yhä uusia joukkoja ylitti virran katkeamattomana vyyhtenä. Me etummaisat keulaporukat vyörytimme tilaa ja työnsimme vihollista, jolla ei ollutkaan niin suuria voimia tänne keskitettynä kuin olisi odottanut. Valloitimme rantabunkkerit ja asemat, joista viholliselle tuli kiire lähtö. Eräässäkin korsukasematissa oli soppa jäänyt syömättä, se oli vielä lämmintä.

Kiersin joukkueeni kanssa erääseen taloryhmään, joka oli noin parin kilometrin päässä joesta. Siellä oli täysi arkinen aherrus menossa. Lapset ja naiset olivat kotona, miehet tietysti sodassa. Eivät nämä asukkaat niin kovin pelänneet meitä emmekä menetelleekään

niin kuin ennen esi-isät, kun tappaen ja ryöstäen kylät polttivat. Paljon on todella inhimillisyyttä lisääntynyt ihmiseen. Myöskään emme ilmaiseksi pyytäneet mitään emmekä ottaneet. Kun kartanolla kaakatti kanoja, tuli mieleeni ostaa emännältä kananmunia. Mutta täällä ei enää ymmärretty suomea niin kuin tähän saakka joka paikassa. Siksi viittoilin ja sanoin: kot-kot ja näytin käsin kananmunan muotoa ja maiskutin suutani. Emäntä ymmärsi heti ja haki 4—5 munaa, ja annoin hänelle suomalaisen kaksikymppisen ja pussissani olevista venäläisistä seteleistä yhden kolmen tservonetin rahan. Se oli kova hinta niistä munista, mutta tahdoin teollani osoittaa heti alkajaisiksi, ettemme olleet mitään raakalaisia.

Näin sitten illan suussa keskityimme koko voimallamme valloittamaan Vosnesenjan kauppala. Tästä muodostui erittäin loistelia ilotulitus, sillä vihollinen kerkisi sytyttää puolet kauppalasta palamaan. Oli mahdava näky syysillan hämärtyessä, kun arviolta noin 60 taloa roihusi valtavissa liekeissä. Tämä oli kohdallani ainoa tapaus, jossa saimme tutustua asutuksen korttelitaisteluihin ja katu kadulta valtaukseseen. Mutta sehän on taas toinen juttu.

Syväriin ylitys ei maksanut montakaan ihmishenkeä, tuskin kymmentä kaatui ja vain muutamia haavoittui. Ne nelisenkymmentä, jotka riisuttiin aseista kieltäytyessään menemästä virran yli, mikäli oikein muistan, armahdettiin tapauksen jälkeen.

Syyskuun lopulla kirjakaupoissa

»Kun tämän sodan historia kerran kirjoitetaan, on maailma näkevä mitä urotöitä te olette suorittaneet.»

Ylipäällikkö C. G. Mannerheim päiväkäskyssään 13. 3. 1940

30. 11. 1939 alkoi ja 13. 3. 1940 päättyi talvisota, jossa koko kansa kamppaili, taipui ylivoimaan, mutta ei murtunut.

Niilo Lauttamuksen SS-kuvausta Vieraan kypärän alla on painettu 35 tuhatta kappaletta.

Nyt Lauttamus on kirjoittanut romaanin talvisodasta

HILJAISET SOTILAAT

Nämä miehet saavuttivat inhimillisen kestokyvyn rajan puolustaessaan maataan. Kohtalona oli kestää tai kaatua.

Gummerus

KORPRAALI Paavola ja sotamies Räihä oli nyt vankeina sijoitettu siviiliväestön evakkovaunuun ja matka jatkui.

Vangit istuivat kamiinan välittömässä läheisyydessä paitahihasillaan ja paljain jaloin. Heidän jalkineensa olivat polttopuiden päällä kuivumassa. He olivat nauttineet vartiomiesten tarjoamia voileipiä ja Anni oli keittänyt heille teetä maustaen sen omilla sokereillaan. Nyt hänkin istui vastapäätä vankeja, korjaili kaminan hiillosta ja tuijotti tuleen, omiin ajatuksiinsa vaipuneena. Silloin tällöin hän käänteli vankien jalkineitakin kuivumisen edistämiseksi. Vartiomiehet istuivat torkkuen käytävän päässä lattialla aseineen ja nyytteineen. Naiset ja lapset olivat oikeaisseet itsensä kukin omalle paikalleen ja jättäneet vapaata pielusta vangeille ja Annille. Yön rauha oli laskeutumaisillaan matkalaisten keskuuteen.

Kuinka kauan he istuivat kaminan suloisessa lämmössä, sitä he eivät tieneet. He vain tunsivat, miten elämä valui heidän jäseniinsä tuuma tuumalta sillä kehonsa kohdalla, minkä he kulloinkin lähimäksi kaminaa käänsivät. Aika ei merkinnyt heille mitään. Sitä oli nyt riittämiin, ja he pitkittivät sitä oman elämänsä pelastamiseksi. He tunsivat myös joka ainoalla solullaan, miten tee ja voileivät viritivät niissä elämän kipinää. Oli vain enää yksi hätäkädyttävä ajatus: He olivat vankeja miljoonien vankien kärsivässä laumassa.

Sydänyön hiljaisena hetkenä Anni osoitti vangeille heidän makuupaikkansa. Sen jälkeen hän riisui omat saappaansa, takkinsa ja hameensa ja painui alushameisillaan Rähän ja toisen naisen keskeen. Yön rauhaa häiritsivät vain ne, jotka kävivät omalla ajallaan yöastialla.

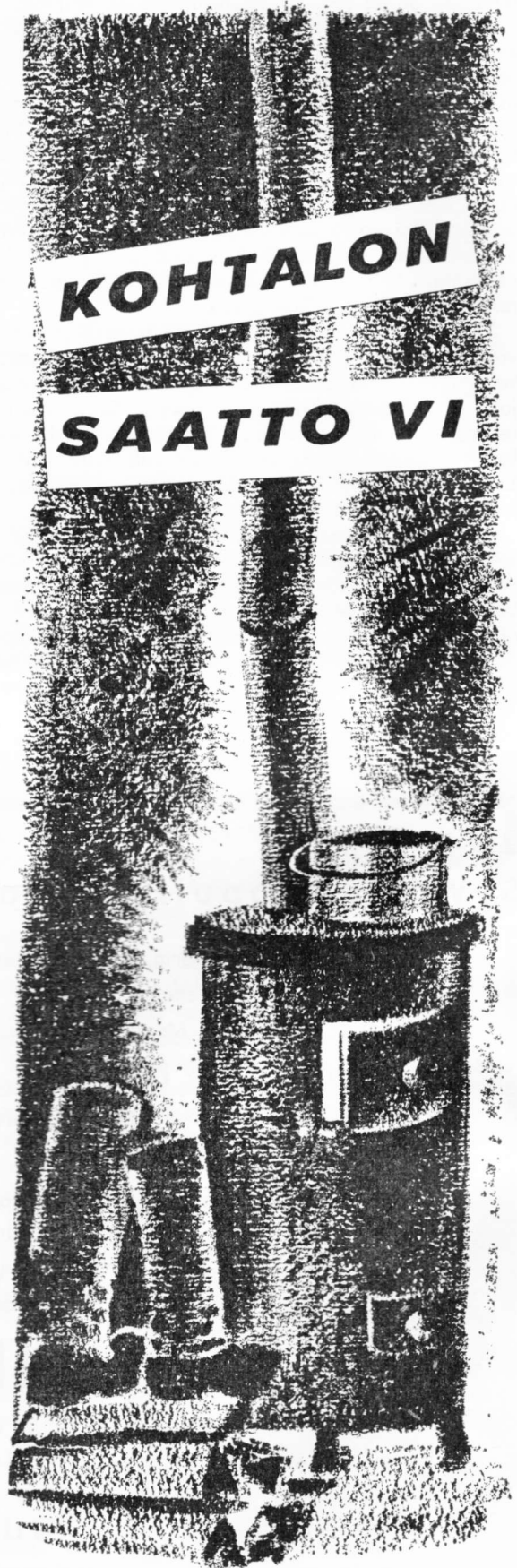
Rähän sekasortoiset ajatukset pitivät häntä valveilla. Hän tunsu liian voimakkaana ympäristönsä lohduttomat tapahtumat. Hän ajatteli jo nyt kauhulla elämää piikkilanka-aitaukseen teljettynä, jonka ala olisi mahdollisesti sata askelta itään ja toinen länteen. Vain piikkilankaa teräsokaineen ja kaistale kuljettavaa tietä jossain kynnösmään pielessä.

Hän olisi halunnut nukkua nyt, mutta koetut päivät ja tulevaisuus karkoittivat hänen unensa. Vaikka hänen ympärillään oli vain nukkuvia ihmisiä, oli hiljaisuus ikään kuin aistinharhaa, ja sillä hän ei antanut pettää itseään. Hän tunsu liian hyvin, miten vaunun hiljaisuuteen kätkeytyi peloittavaa uhkaa.

Sitten Anni liikahti hänen vieressään ja hän ajatteli tyttöä. Hän olisi halunnut kertoa Annille asioista, johon olisi sisällytetty kaikkea muuta, paitsi sotaa. Mutta Anni nukkui. Eikä hän sitä paitsi ymmärtäisikään hänen puhettaan. Tulkkikin oli häpynyt Annin seurasta. Aiemmin yöllä oli Anni nauranut Paavolalle, kun tämä oli polttaa sormensa kuumassa teemukissa ja teetä läikähti lattialle. Hän oli nauranut nuoren tytön tavoin. Vallattomasti, sydäimestään asti. Miten hupsu hän olikaan! Nauraa nyt teen läikkymiselle!

Se oli kuitenkin keventänyt hivenen heidän mieltään. Osasihan Tuijakin nauraa vallattomasti. Mutta hän ei nauraisi niin vähäpätöiselle asialle. Millaiselta Tuija näyttäisi upseerin puvussa? Hän ei osaisi sitä kantaa. Hento tyttö, eikä hän osaisi olla karski. Niinpä niin, Tuija! Sinä et tiedä elämästä mitään.

Matti Mikkola

Tuskin muistat minua vuottakaan. Mutta kuinka nainen voi olla upseeri? Miten Anni voi hoitaa omat naiselliset asiansa kenttäoloissa. Senhän näkevät kaikki. Tuija ei ainakaan nostaisi hamostaan metsissä, jos miehiä olisi vaikka kilometrin päässä. Mitähän hän sanoisi, jos voisin nyt kertoa hänelle nukkuvani venäläisen naisupseerin vieressä. Hyvin lähellä häntä. Hän ei uskoisi sitä. Hän varmasti sanoisi, kuten hänellä oli tapana: Olet parantumaton!

Paavola höpisi unissaan, ja Räihä terästyi kuuntelemaan hänen unista höpinäänsä. Sitten lapsi heräsi, ja äiti vei hänet tarpeelleen, toimittaen samalla omansakin. Vartiomiehet nukkuivat, ja vanha mies lisäsi puita kaminaan. Veturi vihelsi jossain ja alkoi puhkuen kiskoa kuormaansa. Ulkoa kuului ihmisten ääniä ja tuulen kohinaa. Kuivat puut paloivat räisten kaminassa. Valokielekkeet nuolivat ahnaasti vaunun nurkkapieliä ja ikään kuin leikkasivat verihaavoja vaunun tummiin pintoihin. Räihästä tuntui oudon kolkolta valon ja varjon villi leikki. Nuo tulenkielekkeet olivat polttaneet jo hänen kotinsakin eikä siitä ollut enää jäljellä muuta kuin mustunut porraskivi.

* * *

Vangit istuivat rautatieaseman odotussalissa seuranaan ympäristö, joka haaisi hielle ja mahorkalle. Heidän junansa oli saapunut hetki sitten asemalle, ja heidät oli sysäisty asemalaturille. Mitään vahinkoa ei ollut sattunut vaunusta kompuroidessa. Raajat vain olivat jäykkinä ja kuvaamattoman kipeinä.

Räihä kurkisti ikkunaruuudun takaa asemalaturille. Hän olisi halunnut nähdä vielä vilauksen Annista, mutta hänen näköpiiriinsä ei ilmaantunut tutuksi käyneitä kasvoja. Pihan sohjossa temmelsi vain lukematon määrä sotilaita. Heillä oli saattajia asemalla, ja he suutelivat omaisiaan ja tyttöjään tämmälleen samalla tavalla, kuin tuhannet sotilaat Euroopan asemilla: Jäähyväisiksi, kuoleman numerolevy kaulassa.

Ihmisvilinässä hiipi arasti pälyileviä vanhuksia keppeineen ja nyytteineen. He kerjäsivät sotilailta leipää ja myivät suomättäiltä poimittuja karpaloita ja vaihtoivat alkoholia sotilaiden leipään. Kaiken tuon näki Räihä omin silmin. Se oli hänestä outoa ja lohdutonta, ja siinä hänelle selvisi, mistä Anni oli saanut karpaloita.

Auton lavalla oli viiden sentin paksuinen räntämatto. Se peitti vetiseen vaippaansa tyhjän lavan yhdessä nurkassa kyljellään lojuvan miehen, jonka ääriiviivat muistuttivat ihmistä. Märät vaatteet ja kylmyys olivat käpristäneet hänen jalkansa koukkuun, joten hän näytti entisestäänkin pienemmältä. Hän oli painanut kasvonsa kiinni lavan reunaan suojellakseen siten likaista ja parroittunutta naamaansa ryvettymästä räntään. Oikea käsi retkotti luonnottomassa asennossa hänen selkäpuolellaan, eikä hänellä ollut pientäkään mahdollisuutta korjata sen asentoa, koska se oli konekiväärisuihkun ruhjoma kämmenestä olkapäähän saakka.

Kun hänet oli hetkistä aikaisemmin nostettu auton lavalle aseman läheisyydessä olevasta vajasta, hän oli retkahtanut siihen, missä oli. Jonkin ajan kuluttua hän tajusi räntäsateen, joten hän koetti pyyhkiä terveellä kädellään lunta kasvoiltaan. Sitten

hän koetti kääntyä kyljelleen, mutta kipu, joka oli pitänyt häntä jo neljä vuorokautta puolittain tiedottomana, taltutti hänen yrityksensä.

Hän ei tiennyt vammansa laatua. Hän vain tunsi samanlaista tuskaa kuin jos tervettä raajaa revittäisiin paikoiltaan. Kipu säteili hänen niskaansa ja selkäänsä niin, että hän tuskin kykeni päättään kääntämään.

Siteet, jotka oli jo rintamalla kietaitu paidan ja asetakin hihan päälle, olivat ryvettyneet vereen kellastuneen avoimen mädän liuottaessa ne yhdeksi tupeksi. Hien ja lian hajun kattoi kädestä uhoava, ellottava löyhkä, jota hän itse ei tuntenut.

— Pakottaa, pakottaa!

Halkeilleet ja rupiset huulet tuskin liikkuivat hänen valittaessaan. Ääni nousi kurkusta paksuna ja karheana. Toistuvasti. Lakkaamatta. Hän ei tiennyt sijaintipaikkaansa, mutta syvällä sisimmässään hän vaistosi olevansa vieraalla puolella. Hänellä oli hauras muistikuva siitä, miten tuli oli välähtänyt hänen edessään ja kuinka hän oli huutanut poikia avukseen.

Hän oli sotamies Kuikka ryhmän vahvuisesta partiosta, joka oli edennyt suoraan vihollisen konekivääriripesäkkeeseen, ja jota vastaan se oli avannut yllättäen tulen Jeletin maastossa 26.4.42 iltapäivällä.

Rasittavasta matkastaan Kemian asemalle oli Kuikalla vain jaksottaisia muistikuvia sairausautosta ja paareista. Kerran hän tajusi ympärillään paljon sotilaita, mutta hän ei osannut sanoa heille omin sanoin muuta kuin vaikkoksensa.

— Pakottaa, pakottaa!

Hänen kasvoilleen satoi lunta auton lavalla. Sen hän tajusi. Muuten oli samantekevää, retkottiko hän selällään vaiko kyljellään. Hän ei aistinut liettyneitä vaatteitaan, vain kipunsa ja lumen kasvoillaan. Hän oli elollinen olento, ja hän halusi sen ilmaista tietämättään avoimin, lumettomoin kasvoin. Se oli ainoa merkki Kuikan ihmistajunnasta.

— Pakottaa, pakottaa!

Paksu lumivaippa katkeili Kuikan päällä olevien ryysyjen laskoksissa, kun hän vihdoin väänsi itsensä kyljelleen ja painoi märän turpansa päin lavan reunaan.

— Pakottaa, pakottaa! Hyvät ihmiset...!

Räihä ja Paavola kompuroivat hekin saman auton lavalle. Ilman vartiomiesten apua eivät heidän olisi sinne päässeet. Tuskin he ehtivät sijoittua kunnolla paikoilleen, kun auto nytkähti lähtöön varoittamatta.

Räihä liukastui auton nykäyksestä ja hän paiskautui perälavaa vasten pitkäkseen. Hän tarttui kiinni lavan reunaan vaalennein rystysin ja tunsi pirullisena poltteenä nivusissaan auton jäykkien jousien paiskaukset. Alinomaisen pomppimisen johdosta hänen otteensa irtaantui ja hän oli kuoppaisen tien armoilla. Täysin tajuamatta tilanteen vakavuutta hän yritti vielä tarrautua kaksin käsin siihen reunaan, mikä kulloinkin sattui olemaan hänen lähellään. Kun hän ei siinä onnistunut ja kun Kuikan valitukset voimistuivat, kuroutui hänenkin kurkuunsa onnettoman ihmisen hätä.

— Pysäyttäkää! Pysäyttäkää auto! Paavola, lyö se lasi sisään!

Tuntemattoman
sotilaan jäännökset

— Pakottaa! Hyvät ihmiset!

Huudon ja valituksen seasta erottui kumeita nyrkin iskuja hytin seinään. Paavola oli hakannut siihen jo silloin, kun hän näki Rähän ensimmäisen keikauksen. Hänkin kaatui auton arvaamattomasta nykäyksestä, mutta hän ehti saada pitävän otteen, eikä luisunut lavan peräosaan, niin kuin Rähä ja Kuikka.

— Tuo vietävän vinosilmä ei pane rikkaa ristiin, ärhenteli Rähä vartiomiehelle.

Kuljettaja hiljensi auton vauhtia ja vihdoin pysäytti sen kokonaan. Astinlaudalta käsin hän kurtisti kyttäläisiään juuri, kun Rähä ryömi Paavolan viereen. Kuikan käsi retkotti entistäänkin rujomassa asennossa ja ilmeisesti kuljettajan käskystä vartiomies siirsi hänet lähemmäksi kuljettajan hyttiä.

Kuikka nyyhkytti.

— Ettekö voisi ajaa vähän hiljemmin, rukoili Rähä koiran katsein.

Hänen puhettaan ei ymmärretty, mutta hänen ja Kuikan ja Paavolan surkeus näkyi.

Auto nytkähti tuskin tuntuvasti, madellen etanan vauhtia läpinäkymättömään räntäseinään.

Oli toukokuun ensimmäinen päivä. Sen vangit tiesivät. Mutta jos he ylipäänsä saivat järjellisen ajatuksen aivoistaan, oli sekin kahlittu masennukseen. Heistä oli samantekevää, mitä heidän niskaansa annettiin taivaasta. Heidän elämänsä riippui siitä, liikkuko auto. Ja kun se pysähtyi sen päivän aikana lukemattomia kertoja jonkun sairaalan pihaan, he nyyhkyttivät ilosta. Mutta heidän hiljaiset rukoukset tukahtuivat järjettömään epätoivoon, kun heidät käännettiin taipaleelle yhä uudelleen ja uudelleen.

— Paleltaa! Paleltaa-aa!

Rähä riisui manttelin yltään ja levitti sen Kuikan suojaksi.

Mihin aikaan päivästä sade lakkasi, siitä vangeilla ei ollut aavistusta. Tuskin he sitä huomasivatkaan. He eivät nostaneet päätään sen vertaa, että olisivat nähneet kaupungin lohduttomuuden. He olivat läpimärkiä ja heidän kätensä olivat kohmettuneet koukkuun. Apaattinen tylsyys kuvastui heidän tuijotuksessaan. Omassa avuttomuudessaan olisivat Rähä ja Paavola halunneet tehdä jotain valittavan toverinsa hyväksi, mutta he eivät voineet muuta kuin kuunnella hänen valitustaan. Hermoja repivän ahdistuksen lisäksi tämä vain kaksinkertaisti heidän hätäänsä.

—Eikö tämä kidutus lopu milloinkaan? Mitä pahaa me olemme tehneet. Pitääkö se kaikki lunastaa samalla kertaa, totesi Rähä ääneen.

Kukaan ei vastannut hänen kysymyksiinsä. Eikä hän kyennyt itsekään syventymään lunastuksiinsa ja tekoihinsa ja tekemättä jättämiisiinsä. Ne olivat hänelle periytyneitä hokemia, jotka pusertuivat hänen kärsivästä sielustaan häden hetkellä. Hän oli jo useamman kerran matkansa aikana turvautunut lapsena opetettuun uskoon. Se oli ollut lähin tie. Mutta se oli ollut myöskin ainoa jatke hyvästijätön hetkellä. Ja kuitenkin se ei ollut lievittänyt hänen pelkoaan eikä hänen hätäänsä. Kenties se johtuikin siitä, ettei hän anonut ikuista elämää kadotuksen sijasta, vaan rukoili sitä, että hän saisi pitää henkiriempunsa. Joka tapauksessa hän uskoi rukoukseensa ja siksi hän säilytti järkensä valon.

Rähä tulee aina muistamaan vapunpäivän vuonna 1942. Kun ihmiset marssivat sinä päivänä liput liehuen ja kevään riemua tuntien, Rähä elää lähes kahden vuosikymmenen takaista vappuaan.

KAARLO ERHO:

”— Olen kerran vannonut olevani valmis uhraamaan henkeni isänmaani puolesta, enkä tule tinkimään tuon valan velvoituksesta tässäkään tapauksessa. Älkää käsittäkö sanojani siten, että olisin jokin yltiöpäinen intoilija, päin vastoin; jokainen kentälle jäänyt toverimme muistuttaa minulle isättömistä lapsista, leskeksi jääneestä vaimosta, mu-rehtivasta äidistä tai sulhastaan itkeväs-tä morsiamesta, jotka kaikki kysyvät, ja tulevat aina kysymään, miksi?

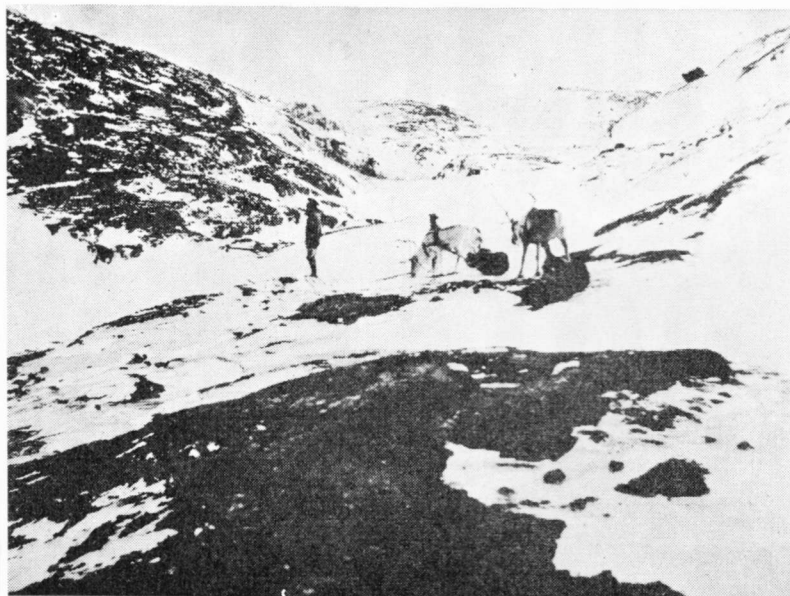
MAKAILIMME korpraali Raitasen kanssa rinnatusten kallionlaella olevissa asemissamme jutellen verkkaisin äänin yhtä ja toista, muistellen menneitä ja kaavaillen tulevia tapahtumia. Olimme tavanmu-kaisella vartiovuorollamme ja tähyilimme Maatti-vuonon pohjukassa olevia vihollispesäkkeitä. Siellä näytti olevan kuitenkin aivan hiljaista, joten olim-me tyytyväisiä sekä itseemme että viholliseen, koska tuntui aivan siltä, että tämä yön seutu kuluisi rau-

TUNTURI- SOTAA

**Tuokiokuva
Kalastajasaarenon
rintamalta.**

Luton käiran miehiä rakotulilla

Näkymiä Petsamon rintaman taistelumaastosta

hallisesti, ilman minkäänlaista kahakointia. Sehän oli tavallisuudessa kuulunut melkeinpä jokapäiväiseen leipäämme.

Aamuyön tunneilla panimme merkille erään tavallisuudesta poikkeavan seikan. Meistä etelään olevalla kalliolla, siis melkein takanamme, alkoi kuulua konekiväärin papatusta, ja mikä kummallisinta, näkyi aivan selvästi, kun valojuovaluotien sädehtimä suihku viillätti melko korkealla päittemme yläpuolella. Kummastelimme tätä seikkaa, sillä tietääksemme ei tuolla kohdalla pitänyt olla ainoatakaan kk-pesäkettä, enempää kuin muitakaan konetuliaseita.

Olimme ymmällä. Emme käsittäneet, mitä tuolainen tulitus voisi merkitä, emmekä löytäneet sille mitään järjellistä selitystä, vaikka yritimmekin olettaa jos jonkinlaista. Kaiken kukkuraksi vihollisen korohorot alkoivat toimia, joten siis naapurit olivat suuttuneet moisesta yöllisestä ammuskelusta ja suoltivat nyt "kranuja" niskaamme kaikilla heittimillään. Tykistökin yhtyi leikkiin. Tuli oli arviomme mukaan suunnattu Jsp:n ja sen luota lähtevän huoltotien seutuville, niin että meillä ei ollut sannottavampaa hätää etulinja-asemissamme, mutta kiusalliselta tilanne vain tuntui, sillä epätietoisuus on pahin kiusankappale juuri rintamaoloissa.

Aika kului, eikä vaihtoa tullut tavalliseen aikaan, mikä seikka sai meidät aavistelemaan jotakin olevan hullusti. Mieleemme teki lähteä ottamaan selvää asioista, mutta emme voineet jättää vartiopaikkaamme, joka oli eräs tärkeimmistä koko tukikohdassamme. Lopulta sentään vaihto tuli. Poikien totisista naamoista oivalsimme oitis, että jotakin erikoista oli tapahtunut, mutta pojat olivat sikäli kuohtuissaan, ettei heidän selittelyistään saanut sanottavampaa tolkkua. Vasta majapaikkamme luona saimme tietää, mitä oli tapahtunut.

Vänrikki Ylinen oli totista poikaa selittäessään tilannetta.

— Nyt on piru merrassa, hän aloitti. — Vihollinen on yön aikana keinotellut itsensä Maattivuonon yli jostakin etäämpää meidän selkämme taakse, edennyt äänettömästi jotakin kanjonia myöten aivan meidän keskellemme ja pitää nyt hallussaan tuota kukkulaa tuolla Jsp:n luona. Se on sikäli avainasema, että sieltä käsin voi pitää tulen alla kaikkia niitä kanjoneja, joita me käytämme yhdysteinämme. Jokainen joukkue on siis tavallaan kuin motissa, ja mitään yhteyksiä ei saada joukkueiden kesken, varsinkin ensimmäinen joukkue on kokonaan eristettynä omassa "rauhallisessa" tukikohdassaan. Meillä on toki puhelinyhteys komppanian komentopaikkaan, mutta toisilla joukkueilla ei ole edes puhelinta. Vihollisen konekiväärin pitävät huolen siitä, ettei yksikään mies pääse elävänä joukkueen luota toiselle, sen ovat ensimmäisen joukkueen miehet saaneet jo tuta yrittettyään sitä useampaan otteeseen. Kaksi heistä makaa ties kuinka pahasti haavoittuneina tuolla rotkon pohjalla, eivätkä toiset voi mennä heidän avukseen, sillä jokainen mies, joka on yrittänyt heitä lähestyä, on karkoitettu konekivääritulella. Kolme neljä tällaista miestä on jo viety Jsp:hen, enkä ole antanut kenellekään lupaa enää edes yrittää, koska joukkueemme vahvuus on enää vain yhdeksän miestä.

Vänrikki Ylisen kiellosta huolimatta oli kaksi poikaa lähtenyt yrittämään pelastaa tai auttaa haavoittuneita. Nämä olivat päässeetkin kuuloetäisyyteen haavoittuneista, ennen kuin vihollinen heidät huomasi, mutta silloin alkoi rotkossa oikea hornan leikki. Ainakin yksi konekivääri ja useita kevyempiä konetuliaseita tulitti kanjoniin ryömineitä yltiöpäitä. Onneksi he pääsivät ryömimään jonkin kivenlohkareen taakse, missä olivat tullelta suojassa, mutta rangaistukseksi yltiöpäisyydestään he joutuivat makaamaan koko loppupäivän tuolla rotkossa ainaisen tulen alla. Ainoa positiivinen tulos heidän retkestään oli se, että he saivat tietää haa-

voittuneiden olevan suojassa vihollisen tulelta, mutta kumpikin oli jalkaan haavoittuneina kykenemättömän liikkumaan avutta paikaltaan. Tämän saimme tietää tosin vasta sitten, kun koko tilanne oli onnellisesti ohi.

Joukkueenjohtajamme sai puhelimitse määräyksen ryhtyä vastaiskuun joukkueensa rippeillä. Tarkoituksena oli, että me yrittäisimme Jsp:n kohdalta ylös vuorelle, mistä käsin tekisimme äkkiryssä lähitaisteluasein saadaksemme vihollisen liikkeelle. Tämän jälkeen toiset joukkueet yhtyisivät leikkiin omilta sivustoiltaan, tosin vain tulitukea antamalla, koska muualta päin oli vuorelle kiipeäminen melko hankalaa, ainakin näin sotatouhuissa. Jostakin oli joukkoomme tullut myös neljä saksalaista alppijääkäriä, jotka tulisivat ottamaan osaa yritykseemme. Tämä ei tuntunut kovinkaan lupaukselta, sillä meitä oli enää, joukkueenjohtaja mukaanluettuna, vain yksitoista miestä. Tehtävämme tulisi olemaan rynnätä ylös melkein sileätä kallionkuvetta, minkä harjalla oli vihollinen melko hyvissä asemissa kivilohkareiden taakse suojautuneena.

Tehtävämme oli eittämättä vaarallinen ja vaikea. Tästä huolimatta joukkomme käsitti etupäässä nuoria, suurempaa sotakokemusta omaamattomia vapaaehtoisia koulupoikia. Heiltä ei tosin rohkeutta ja reippautta puuttunut, se on heidän edukseen sanottava. Joukkueenjohtajammekin oli nuori opiskelija, jonka sotakokemukset rajoittuivat näihin "kivierämaakahakoihin" parin kuukauden aikana täällä tunturilla. Tästä syystä hän nyt, kuten aina ennenkin vastaavanlaisissa tilanteissa, keskusteli asiasta minun ja Raitasen kanssa, koska me olimme ainoat, jotka olimme olleet mukana jo Talvisodassa. Sanoin vänrikille suoraan mielipiteeni, että yrityksemme tuntui aivan toivottomalta, mutta että olin valmis yrittämään, käskipä hän mitä tahansa. Raitanen yhtyi minuun, luvaten tehdä parhaansa kaikessa.

Vänrikki oli vakavana. Hetken mietittyään hän sanoi:

— Olen kerran vannonut olevani valmis uhraamaan henkeni isänmaani puolesta, enkä tule tinkimään tuon valan velvoituksesta tässäkin tapauksessa. Älkää käsittäkö sanojani siten, että olisin jokin yltiöpäinen intoilija, päin vastoin; jokainen kentälle jäänyt toverimme muistuttaa minulle isätömistä lapsista, leskeksi jääneestä vaimosta, muurehtivasta äidistä tai sulhastaan itkevistä morsiamista, jotka kaikki kysyvät, ja tulevat aina kysymään, m i k s i ? Mutta minä tiedän, että Suomen miehet ovat kautta vuosisatojen olleet aina samanlaisissa tilanteissa. Meillä ei ole kuin kaksi vaihtoehtoa: joko taistella ja voittaa, tai sitten kaatua ja hävitä sukupuuttoon täältä rakkaaksi käyneeltä karulta niemeltämme. Niinpä voin sanoa vastaukseksi kaikille kyselijöille yhden sanan: s i k s i. Ihmettelette ehkä, että puhun näin vakavissani, mutta emmehän tiedä, mitä edessämme oleva tehtävä tulee meiltä vaatimaan, siksi on paras, että tiedätte ajatukseni. Uskon teidän kumpaisenkin ymmärtävän, ettei sanoihini kätkeydy mitään harhakuvitelmia tai tuulentupia, vaan ne ovat muotoutuneet sellaisiksi vakaan uskon ja historian totuuden edessä. Talvisota, niin kuin nyt käymämme sota-

kin, on minussa vain lujittanut tuota uskoa, se on muokannut maailmankatsomukseni, mitä mikään mahti maailmassa ei voi muuttaa. Tuo kerran vannomani valan tinkimättömän täyttäminen on minulle nyt monin verroin kalliimpi omaa elämäni, siksi lähdän tälle retkelle mielessäni ajatus, että jos jään kentälle, olen vain täyttänyt velvollisuuteni isänmaatani kohtaan . . .

Vänrikki olisi ehkä jatkanut vielä vakavaa puhettaan, mutta läheiseen kallionseinämään napsahnut räjähtävä luoti keskeytti hänet. Se oli aivan kuin jokin sanantuoja, joka ilmoitti, että sodassa ei saa ruveta liikoja tunteilemaan, ei vakavissakaan asioissa.

Vänrikki Himberg, jonka joukkue oli täydellisesti motissa meistä vasemmalla, oli tehnyt teon, jota pidimme suorastaan ihmeenä. Hän oli tullut yli huoltotien ja sen leveän kanjonin, missä edellä mainitut haavoittuneet edelleen makasivat, vihollisen armoittomasta tulituksesta huolimatta. Tämän kaiken hän teki vain saadakseen lähempiä määräyksiä tulevaa tehtävänsä varten. Kun hän oli saanut määräyksen tehtävänsä suhteen, hän lähti paluumatkalle ja pääsikin onnellisesti perille, vaikka me kaikki pidimme tätä suoranaisena mahdottomuutena.

Nyt oli koittanut meidänkin toiminnanhetkemme. Olimme saaneet käyttöömmme pari kranaatinheitintä, joista tietysti tulisi olemaan huomattavaa apua yrityksellemme. Joukkueemme jaettiin kahteen ryhmään, joista toisen, neljä miestä käsittävän, vänrikki määräsi minun komentooni. Tehtävämme oli edetä vuorenrintettä ylös heti sen jälkeen, kun kranaatinheitimet olisivat määrätyn ajan pehmittäneet etumaastoa. Toinen ryhmä seuraisi välittömästi meidän kintereillämme.

Aloimme edetä verkkaan, suojautuen niin hyvin kuin kallionpinta suinkin salli. Edettyämme jonkin matkaa saavuimme jonkinlaiselle keskitasanteelle ilman, että vihollisen taholta olisi osoitettu mitään elonmerkkiä. Siksi ehkä tulimmekin vähän varomattomiksi ja jatkoimme etenemistä melkein pystyasennossa kulkien. Luulin jo, että saavuttaisimme tavoitteemme ilman minkäänlaista kahakkaa, kun kuulin jostakin laukauksen ja heti sen jälkeen näin vierelläni kulkeneen sotamies Hinkkalan tuupertuvan maahan. Kuulin hänen mainitsevan nimeni ja mutisevan jotakin epämääräistä, mistä en saanut selvää. Heittäydyin oitis matalaksi ja huusin toisille, että he tekisivät samoin. Tuskin olimme ehtineet kunnolla maahan, kun kallion laella alkoivat konetuliaseet papattaa. Onneksi olimme sikäli kuolleessa kulmassa, että luodit vihelsivät ylitsemme.

Harkitsin tilannetta vain tuokion. Hinkkala makasi maassa hiljaa kuin kuollut, joten siinä vaiheessa luulin hänen saavuttaneen matkansa päin. Siksi katsoinkin parhaaksi, että yrittäisimme vetäytyä takaisin suojaavan kallionreunan taakse, mistä voisimme täydessä suojassa palata toisten luo. Käskin poikien madella niin matalana kuin mahdollista takaisin lähtöpaikkaamme. Yritys onnistui, vaikka vihollinen tulitti jatkuvasti. Juuri kun olin vierittämässä itseäni kallion reunaan yli, kuulin Hinkkalan taas mainitsevan nimeni ja huutavan jotakin

Liinahamarin pommitus Petsamossa

mistä en saanut selvää. Hinkkala oli siis hengissä, joten hänet oli yritettävä noutaa tukalasta paikastaan. Harkitsin tilanteen kuitenkin sellaiseksi, että katsoin parhaaksi neuvotella asiasta ensin vänrikin kanssa, koska Hinkkalalla ei ilmeisestikään olisi suurempaa vaaraa. Olihan hän kuolleessa kulmassa, mihin vihollisen tuli ei osunut. Toisekseen oli saatava tietää, olivatko pojat halukkaita lähtemään tällaiselle vaaralliselle retkelle äskeisten kokemusten jälkeen. Huusin Hinkkalaa nimeltä ja lupasin tulla noutamaan hänet heti, kun olisin ensin tehnyt selostuksen vänrikille. En tiedä kuuliko hän sitä, koska en tavannut häntä täysissä tajuissaan enää sen jälkeen.

Selostin tilanteen vänrikille ja kerroin Hinkkalan tapauksen niin hyvin kuin osasin. Lupasin lähteä noutamaan hänet, jos vain saisin pari poikaa kumppaniksi. Sotamiehet Ikkala ja Junttila lupautuivatkin oitis lähtemään mukaani, ja niin lähdimme etenemään samaa tietä, jota vast'ikään olimme tulleet.

Minulla ei ollut mitään varsinaista suunnitelmaa Hinkkalan pelastamiseksi, mutta siinä ryömiessämme se kehittyi kuin itsestään. Koska olin yöllisellä vartiovuoromatikallani, minulla oli edelleen mantteli ylläni. Muistan vänrikin jossakin vaiheessa huomauttaneen minulle, että olin hupsu, kun raahasin mukanani raskasta päällystystä tällaisessa tilanteessa. Sanoin vain, että "se on huono lintu, joka ei jaksakaan kantaa" ja annoin manttelin olla ylläni. Nyt koko tämän pelastuspuuhan onnistuminen riippui tuon manttelin olemassaolosta. Matalana madellen pääsimme ehjin nahoin haavoittuneen Hinkkalan luo. Yritin kysellä häneltä jotakin, mutta poika ei kyennyt vastaamaan mitään. Pään myökäytys oli kaikki, minkä hän kykeni tekemään. Annoin enempien kyselyjen jäädä

ja rupesin maassa kieriskellen riisumaan mantteliani. Onnistuinkin siinä lopulta, joten asian se vaihe oli selvä. Selostin pojille, että nyt olisi saatava Hinkkala vieritetyksi maahan levitetyn manttelin päälle. Se oli työlästä puuhaa, sillä vihollinen paahtoi koko sen ajan, minkä vain masiinoistaan irti sai, mutta lopulta sentään onnistuimme siinä, ja vaivalloinen paluumatka voi alkaa. Madellen kuin liskot etenimme verkkaan kalliorinnettä kohti vihollisen tulittaessa koko ajan kuin vimattu. Lopulta kuitenkin selviydimme kalliine kuorminemme turvallisen kalliorinteeseen taakse, missä voimme kohottautua jo kyykkyasentoon. Siinä levähdimme ja koetimme tarkastella Hinkkalan saamia vammoja. Emme löytäneet hänestä kuin yhden luodinreiän, vaikka kuinka etsimme. Hetken levähdettyämme kannoimme haavoittuneen Jsp:hen. Siellä tohtori selitti luodin vioittaneen selkärankaan, mistä oli johtunut tilapäinen halvaantumisen. Hän vakuutti kuitenkin, että mies paranee aikaa voittaen entiselleen, mikä tieto tietysti lohdutti meitä. Sehän oli tavallaan kuin palkkio työstämme, jota ei ollut tehty turhan tähden.

Vihollinen oli edelleen vuorenharjanteella. Komppanianpäällikkö tiedusteli syytä toiminnan viivymiseen, vänrikki selitti parhaan taitonsa mukaan koko tilanteen ja lupasi yrittää heti toistamiseen. Jostakin kummasta lähteestä levitettiin huhua, että se, joka ehtii repimään vihollisen kalliolle pystyttämän lipun alas, saisi heti kymmenen vuorokauden kotiloman. Liekö tässä huhussa ollut perää alkuunkaan, mutta se sentään vaikutti ainakin toisiin miehiin, sen huomasi heidän innostaan lähteä yrittämään.

"Korohoro" ampui nyt vähän tulisemman satsin kuin ensi kerralla, ja me hiippailimme jo ammun-

nan aikana äsken mainitsemani kalliorinteen taakse odottamaan rynnäköhetkeä. Se olikin onneksi, sillä siitä voimme hyvin seurata korohorotulen tehoa. Alussa se tuntui olevan liian "pitkää", joten tiedoitimme tulenjohtajille, että pitäisi vähän lyhentää "kaarta", ja niin alkoivatkin "kranut" tipahdella toivottuun kohtaan. Vihollinen saatiin sen avulla jalkeille, ja silloin vänrikki antoi rynnäkökäskeyn. Hän syöksyi itse ensimmäisenä seuraavalle tasanteelle toisten seurattessa hajallaan olevana parvena hänen perässään. Vänrikki ja hänen taistelulähehtensä Manner kuljivat muutaman metrin edessä hieman vinoon vasemmalla minusta. Jokainen ampu sen kuin kerkesi vuorenläelle liikkuvaa vihollista. Nyt olivat toisetkin joukkueet yhtyneet leikkiin tukemalla meitä kahta puolta kaikilla tuliaseillaan, niin että naapureilla oli varmaan kuumat paikat vuoren harjanteella, missä ei sanottavampaa suojaa ollut. Koetin kaikin mokomin pysytellä ensimmäisten vuorenläelle saapuvien joukossa, sillä ehkä se lomahuu vaikutti vähän minuunkin. Olishan kieltämättä ollut mukavaa lähteä joiksikin päiviksi kotiin tästä karusta kivierämaasta.

Olin vaihtanut kiväärini sotamies Hinkkalan jättämään sveitsiläiseen konepistooliin, joka tuntui olevan kevyt ja näpsäkäs ase. Olin ehtinyt paukuttella jo parikin lippaallista, joten vaihdoin täyden lippaan juuri silloin, kun ehdimme viimeiselle tasanteelle ennen tavoitettamme.

Vänrikki läheteineen oli jo tasanteen puolivälissä, kun näin hänen horjahtavan ja vaipuvan siten maahan polvilleen, hänen kädessään ollut pistooli lensi pirstoutuneena kalliolle. Kuulin hänen huutavan minulle olevansa haavoittunut. Ensimmäinen ajatukseni oli rientää vänrikin avuksi, mutta sitten välähti ajatus: mistä se luoti tuli? Ja kun vaistomaisesti vilkaisin olkani yli oikealle näin kolmen vihollisotilaan kyyhöttävän takanamme kivipaasin takana. Suuntasin heti aseeni heitä kohti ja painoin liipasinta...

Kirous pääsi huuliltani, sillä konepistoolini oli tehnyt lakon juuri ratkaisevalla hetkellä. Yritin tehdä latausotteita ja painella liipasinta, mutta ase pysyi mykkänä. Nyt tajusin, että olin vast'ikään muuttanut täyden lippaan aseeseeni ja muistin, että näissä aseissa oli se perusvika, että lippaan jousi ei jaksanut syöttää panosta täydestä lippaasta. Vihollisia oli kolme, ja näytti siltä, että meikäläiset olivat jo kaikki ohittaneet paikan, joten apua ei ollut odotettavissa. Tosin vain yhdellä vihollisista näytti olevan kivääri, toiset olivat varustautuneet vain käsikranaateilla. Näin kuinka kiväärimies nosti aseensa poskelleen ja tähtäsi minua. Sinä hetkenä muistin varmasti kaikki asevelvollisuusaikana oppimani suojautumismenetelmät, mutta tähän tilanteeseen sopivaa ei niissä ollut. Yritin kuitenkin heittäytyä kalliolle pitkäkseni ja koetin koko ajan saada asettani ampumakuntoon...

En ehtinyt vielä maahan asti, kun tunsin voimakkaan sysäyksen hartioissani. Tuntui kuin jollakin jättiläisnuijalla olisi isketty hartioihini. Tunsin, tai oikeammin vain vaistosin, että jalkani irtautuivat maasta ja minä tein ilmalennon, pudoten lopulta kolmisen metriä syvään rotkoon. Ilmalento oli minulle onneksi, sillä kiväärimiehen laukais-

tessa aseensa hänen toverinsa olivat kumpikin heittäneet käsikranaatin minua kohti, mutta saamani sysäys oli heittänyt minut pois paikalta, missä kranaatit räjähtivät. Räjähtävä luoti oli osunut minun vasemman lapaluuni kärkeen, mutta onneksi se räjähti aivan pinnassa, niin että siitä lähteneet sirut repivät vain asetakkini selän matonkuteiksi, samoin kuin sen alla olleet alusvaatteetkin. Joitakin pikkusiruja oli mennyt niskasta päähän ja ehkä hartioihinkin, mutta sen lisäksi rotkoon putoaminen aiheutti joitakin kylkiluiden katkeamisia ja muuta pentä vammaa. Ne saadessani olin jo kuitenkin menettänyt tajuntani. Viimeinen mitä tajusin osu- man saatuani oli kummallinen, mutta samalla tuttu korahdus, mikä puristui kurkustani ilman työn- tyessä pois keuhkoista. Viimeinen tuosta korahduksesta johtunut ajatukseni oli: tällaiseltako tuntuu, kun kaatuu rintamalla? Tämä ajatus on aivan ymmärrettävä, sillä olin kuullut samanlaisen korahduksen monasti sellaisen miehen kurkusta, joka oli löytänyt matkansa pään rintamalla, niin nyt käydyssä kuin Talvisodassakin.

Jälkeenpäin sain kuulla, että kaksi saksalaista, jotka olivat joukossamme, olivat olleet sikäli taempana, että olivat nähneet kertomani tapauksen ja toimineet sen mukaan tehden selvää niin ampujasta kuin käsikranaatinheittäjästäkin. Siten eivät ainakaan ne enää kyenneet haittaamaan poikien rynnäköä.

Heräsin tajuntaani tuntiessani jonkun painavan sormellaan niskaani, samalla kuin käsi kopeloi ensi- apusidettä taskustani. Samanaikaisesti kuulin saksankieliset sanat: "Sind Sie schwierig verwundet?" — Tajusin, että kyseltiin jotakin haavoittumisestani. Yritin selittää sen kuin osasin saksan kieltä solkata, että haava on selkäpuolella, mitä toinen ei ollut voinut havaita, koska olin pudonnut rotkoon selälleni. Hän oli huomannut vain niskani oikealla puolella olevan haavan, jonka jokin pieni siru oli tehnyt, mistä vuoti verta melkoisesti. Saksalainen satoi kaulani ja alkoi kääntää minua sitten vatsaleni, mutta nähtyään haavani hän keskeytti koko puuhan. Hän selitti jotakin omalla kielellään, josta tajusin vain sen verran, että hän lupasi noutaa suomalaisia lääkintämiehiä paikalle. Pian tulikin pari poikaa parien kanssa ja veivät minut Jsp:hen.

Illalla, kun olin saanut lääkäritä jo ensiavun, kuulin joukkueen pojilta, että "vuoren valtaus" oli mennyt suunnitelmien mukaan, eivätkä joukkueemme tappiot olleet kuin 1 kaatunut ja 4 haavoittunutta. Hämärissä lähdimme sitten hevosen selässä istuen kohti seuraavaa sairashuoltoporrasta.

— — —

J. K. Jos tämä kirjoitus osuu jonkin siinä mainitun tai muuten samassa kahakassa mukanaolleen silmiin, niin toivon hänen ottavan yhteyden tämän kirjoittajaan, mikä käy helposti lehden toimituksen välityksellä.

ON JOULUKUUN alkupäivät 1939. Elisenvaaran risteysasemalla on kiirettä. Sotilasjunat pyrkivät Kannakselle, ja sieltä palaavat junat taas tuovat sodan satoa. Kurkistan eräeseen vaunuun, se on täynnä valkoisia arkuja — taistonsa taistelleet soturit ovat matkalla kotiseudulle saadakseen siellä viimeisen leposijansa —. Tuolla toisessa vaunussa pari mummoa istuu kaminan vieressä ja keskustele:

— A mie ku otin tuon jauhovakan hätäpäissään ja jätin leivät ja kahvit. Olj niin kiire lähtiis, ku tulj ne hävyttömät ja ampuit jo kookoolla jot lum pöllys.

— Tiijät sie Marj, mihi myö nyt jouvutaa?

Poikkean odotushuoneeseen, joka on täynnä sotilaita. Siviilipukuisia on paljon joukossa. Sinivalkoinen kokardi ja sotilasvyö kielivät kuitenkin, että matka on Kannakselle.

— Mitä p . . kelettä ne meitä raahaavat tykinruuaksi, kun tuossakin on nuori, terve mies siviilissä.

— On kai jonkun rikkaan isän poika, rahalla ostettu vapaaksi, vastaa toinen.

joukkoihin, koska määräys on siviiliin. Menen käymälään ja nyt sytytti — voinhan poistaa tuon liikkeen kannallepanomääräyksen. Nyt olen siitä vapaa!

Menen uudelleen komentajan puheille, jätän passini ja pyydän päästä palvelukseen. Poistun odottamaan päätöstä. Uudelleen kutsuttuna komentajan puheille saan määräyksen Pst-osastoon, luutnantti Leppälän eli "Panssari-Villen" porukkaan.

Kovero-ajalla ilmoittaudun osastoon, ja minusta tulee tykinjohtaja 45 m/m sotasaalistrykille. Tiesinkin, että tykki ladataan perästä, ja se riitti, sillä joulukuussa rikomme Taipaleen rintamalla 8 panssaria, tammikuulla 3 ja helmikuun alussa 4, siinä saalis tämän tykin osalle. Taistelukupaukset saavat jäädä toisten tehtäväksi, ja kerron, mitä tapahtui Elisenvaarassa poissa ollessani.

Poissaoloni työstä huomattiin heti, ja pian alkoi kova työ minun etsimiseksi. Kun vielä sattui niin ikävästi, että vihollinen nyt vasta pommitti Elisenvaaraa oikein toden teolla, niin siellä laskettiin yhteen $1+1 =$ siis olin jo vakooja. Olin tietysti men-

Tauno Lankinen

OLIN SOTILAS

— Olen junamiehenä Elisenvaaran asemalla, ja nyt sattuu olemaan vapaavuoro työstä.

Nuo sanat, "rikkaan isän poika" jäävät soimaan korvissani. Menen asemapäällikkö Rähän toimistoon ja pyydän saada heti eron palveluksesta. Tähän hän ei suostu. Menen majapaikkaani, ja puen sotilaspuvun ylleni. Tuossa on kivääri ja patruunoitakin minulla on. Kuuntelen illanhämärässä Kannakselta kuuluvaa tykkien jyrinää —.

Laitan evästä reppuun ja lähdän taas asemalle. Katselen junia, ja soluttaudun toisten mukana juunaan. Näin alkaa matka kohti Kannasta. Vai "tykin ruuaksi", soi korvissani. Aamuyöstä olemme Pyhäjärvellä ja juna puretaan. Jään yksin asemalle, eihän minulla ole vielä yksikköä, johon menisin. Olen sotatoimialueella eikä minulla ole komennustodistustakaan taskussa —.

Kysyn vartiomieheltä, missä täällä on esikunta tai komentopaikka lähellä ja saan tietää, että Kokkolinnassa on divisioonan esikunta. Menen sinne, mutta en pääse sisälle, kun en tiedä tunnussanaa. Nyt tähtää "Piru periä", ajattelin ja käännyn ympäri.

Edelliseltä vartiomieheltä urkin tietooni tunnussanan ja lähdän taas Kokkolintaan. Nyt pääsenkin sisälle ja esitän asiani komentoupseerille. Hänen nimeään en muista, mutta luutnantti hän oli arvoltaan. Pääsen komentajan puheille ja näytän sotilaspassin. Mutta enpä ole huomannut repiä siitä valkoista liitettä, joka määrää minut olemaan työpaikassa Elisenvaaran asemalla. En kelpaa siis rintama-

nyt Venäjälle, ja ohjasin pommituslaivueen kotikylääni. Selitettiin kai, että tämä johtui siitä, kun isäni koti meni pulavuosina ja jouduimme pikku mökkiin asumaan Huutomäen perukoille. Kyllä se mies tiesi liian paljon sotilasasioita, tiesi it-patterien sijaintipaikat. Olihan hän hakemassa Elisenvaaraan it-tykit tehtaalta luutnantti Loikkasen kanssa. Ammuttava tavattaessa, se oli tuomio! Torkin Matti Rähävaarasta oli nähnyt, kun hyppäsin lentokoneesta heidän suolle. Nyt koottiin kansakoulupojat haulikoiden kanssa vahtiin teille. Kotonani piti vahtia Soikkelin Emil, sk-kyläpäällikkö, entinen kilpaveikkoni. Isäni kuulusteltiin usein ja samoin kaikkia kavereitani. Oli sentään eräs mies, joka ei uskonut noita puheita. Hän oli Kirveen Antti, vapaussoturi vuodelta 1918.

On tammikuun puoliväli 1940. Olen asemassa Taipaleen Terenttilässä tukikohta 5:ssä. On juuri torjuttu vihollisen hyökkäys, ja kunnostamme pesäkkeitä ja hoivaamme haavoittuneita. Ilta hämärtyy, ammunta on vähäistä. Vihollinen tuossa vastapäätä Pärssisen metsikössä kolistelee, kokoaa panssarilevyjä ja valmistelee uutta iskua. Jännitys on hetkeksi laennut

Puhdistelen "Emmaa", joka kovasta käytöstä ja ryöppyvästä sannasta oli suuttunut eikä oikein torellut hoitajaansa. Tunnen äkkiä kun pistoolin piippu painuu kylkeeni ja ääni sanoo.

— Olette pidätetty, nostakaa kätenne!

Kädet eivät nouse — yritän pistoolia vyön välistä, jossa sitä aina pidän — käteeni tartutaan ja pistooli riistetään minulta. Nostan käteni ja käännyn ympäri. Siinä seisoo kersantti — suomalainen!

— Mitä helvettiä? kysyn.

— Teidän on heti lähdettävä mukaan. — Pidättäjiäni on kaikkiaan kolme. Eivät auta kyselyt eivätkä selittelyt. Suutun ja yritän käydä päälle, mutta kapeassa ampumahaudassa siitä ei tule mitään. Kersantin vasemmassa hihassa komeilee miekka — siis sotapoliisi. En saa tilaisuutta käydä korsussa hake-massa tupakkaa ja nälkäkin on, koska olemme olleet poterossa 12 tuntia ilman sapuskaa.

Minut viedään autolla Saapruun ja suljetaan pieneen korsiin, jonka ovi lukitaan ulkoapäin.

Yöllä on lyhyt kuulustelu. Olen sotilaskarkuri —. Kuulustelijani, eräs luutnantti, sotapoliisipäällikkö sanoo, että minut voitaisiin tuomita täälläkin, mutta hän lähettää minut Imatralle isojen herrojen tuomittavaksi.

KARKURI

— Tiedätte tuomionne, alikersantti. Se on karkurille sodan aikana lyhyt.

Saan mukaani kaksi saattajaa, kiväärein aseistettuja sotamiehiä, ja samana yönä jatkuu matka Imatralle. Nokinen lumipukuni on riepaleina, kasvoni likaiset ja kädet savussa ja kuivuneessa veressä, ei tosin omassa vielä. Huomaan, että vartiomieheni ovat saaneet tiukat ohjeet. Junassa istun keskellä ja kahta puolin vartijat kiväärit pystyssä polvien välissä. Kuulen taas keskustelua:

— Tuossa taas viedään yhtä petturiä. Kyllä niitä on paljon. Se on ammuttu se Kukkonenkin vakoojajana.

Nälkäkin on, mutta ei ole leipää. Vartijani syövät vuorotellen, mutta minä en saa mitään. Imatralle minut saatetaan Valtionhotelliin, jossa jään erään majurin kuulusteltavaksi.

— Miksi olette karannut?

— Koska minua tarvittiin paremmin it-koulutuksen saaneena uudessa ja tarpeellisessa aselajissa, panssaritorjunnassa. Rohkenen kysyä, mistä tämä tammoinen pidätys johtuu ja miksi ei syitä kysytty Saapruussa tai Kokkolinnassa. Elisenvaaran sk-aluepäällikkö, kapteeni Kekäläinen on määrännyt minut pidätettäväksi ja tuomittavaksi sotilaskarkurina ja vakoojaksi epäiltynä ammuttavaksi —.

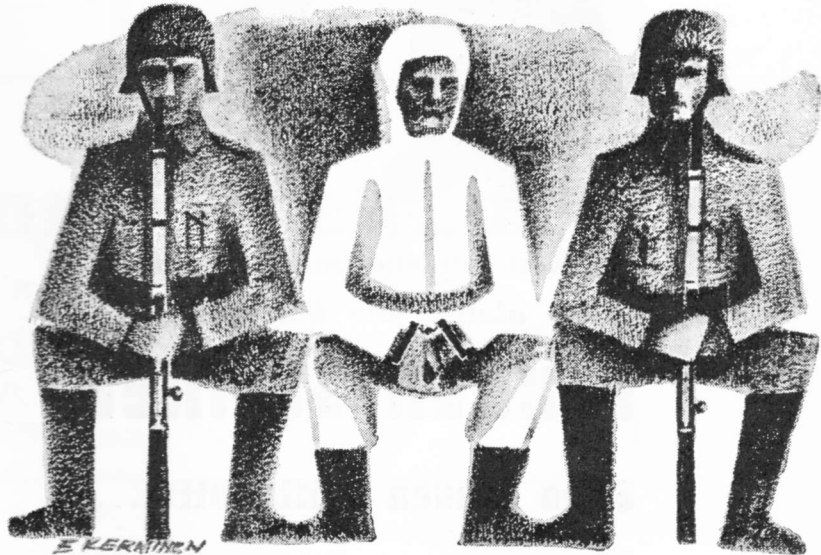
— Jopa ovat syytteet, tuumin. — Samalla pyysin päästä syömään, sillä olin ollut kaksi vuorokautta ilman ruokaa. Jouduin vielä erään everstin kuulus-

teltavaksi. Hän kysyi poliittista kantaani sekä kuulumisia Taipaleesta. Kerroin mielipiteeni:

— Taipale kestää — siitä vastaavat Laurilan verikoirat, Ylistaron-Isonkyrön eteläpohjalaiset ja Jyväskylän—Viitasaaren keskisuomalaiset ja muiden seutujen miehet. — Eversti kysyi vielä:

— Joko saitte tarpeksenne Taipaleesta ja haluatteko takaisin Elisenvaaraan?

— Taipale on paikkani, sinne kuulun minäkin, jos saan itse valita sijoituspaikkani, vastasin.

— Hyvä, oikein hyvä, kersantti, myhäili eversti.

— Olen alikersantti, herra eversti.

— Te olette kersantti! Saatte kolme vuorokautta lomaa, että pääsette saunaan ja täältä puhtaat varusteet ja myös ruokaa. — Tähän päättyi kuulustelu. Olin saanut "natsan" luodin sijasta.

Kävin kotimökillä Elisenvaarassa ja menin taas Kokkolinnan kautta linjaan.

Taipale kesti loppuun saakka. Nousimme maaliskuun 13. pnä samoista poteroista, joihin olimme joulukuulla menneet. Tosin haavoituin kerran 11.2. päähän, mutta en kajoa lähemmin tuon päivän tapahtumiin. Riittänee maininta, joka oli tuttu silloin: "Vihollisen hyökkäys torjuttu Taipaleen lohkolla! Vihollinen menetti 15 panssaria ja noin 600 kaatunutta."

Pakkorauhan ankarat säännöt oli saneltu. Armeijamme ei ollut lyöty. Alkoi pitkä ja voimia kysyvä taival uusille rajoille.

Sota oli päättynyt monen rehdin aseveljen osalta ikuiseen lepoon. Mutta minä olin nyt koditon kulkuri. Vain 24 km on rajalta kotiini, mutta se on väärällä puolella. Kesällä 1940 teimme kunnia Taipaleen taisteluissa kaatuneiden muistomerkillä Jyväskylässä. Siellä tavattiin jäljellä olevien kanssa. Hiljainen kädenpuristus — ja katse toverin silmistä puhui omaa kieltään —. Jotakin ehkä tietäisin — olinhan siellä minäkin —.

GALVANOIMIS OSAKEYHTIÖ

TAMPERE

Kullervonkatu 21 Puh. 23662

Tämä on sitä saksalaistyyppistä kevyttä olutta, jota kutsutaan nimellä

LAHDEN SININEN

Ei oo Lahden voittanutta ...

A A R N O K A R I M O N
sanoin ja kuvin loistavasti kertomaa isänmaan historiaa

**Kumpujen
Yöstä I-III**

Jälleen saatavana.

Jännittävin kertomuksin ja loistavin monivärikuvien esittää tämä suuremman suosion saavuttanut teos kansamme vaiheet kivikaudesta itsenäisyyteen asti.

Hinta nahkaselk. yht. 7 500:—

Tämän WSOY:n kust. teoksen saatte haltuunne 800:— kuukausimaksuin. I osa valmis syyskuussa, loput vuoden loppuun mennessä.

Tilaaajan nimi

Arvo tai ammatti

Toimipaikka

Postiosoite

J. SARNO

Runeberginkatu 25 A 23 - Helsinki - Puh. 44 43 15

riittääkö?...

Kun otatte palkkanne pankin kautta, toteatte pian, että se riittää huomattavasti paremmin kuin aikaisemmin.

Yhä useammat nostavatkin nykyään palkkansa Kansallispankista, sillä he ovat huomanneet järjestelmän monet edut. Tehkää te samoin.

**Tuo tulo tilille
- tili tuo tuloa**

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

koko kansan pankki

33555

Antrasiittia — koksia — kivihiiltä

OULU
JALANDER CO

Suomen laivanselvittäjä-
ja laiva-
meklari-
liiton
jäsen

Suomen hiilikauppiait-
ten yhdistyksen jäsen

LAIVANSELVITYS-, HUOLINTA- JA AHTAUSLIIKE

Heinolan Faneeritehdas

Zachariassen & Co

Hän valitsi KARJAKUNNAN makkaraa

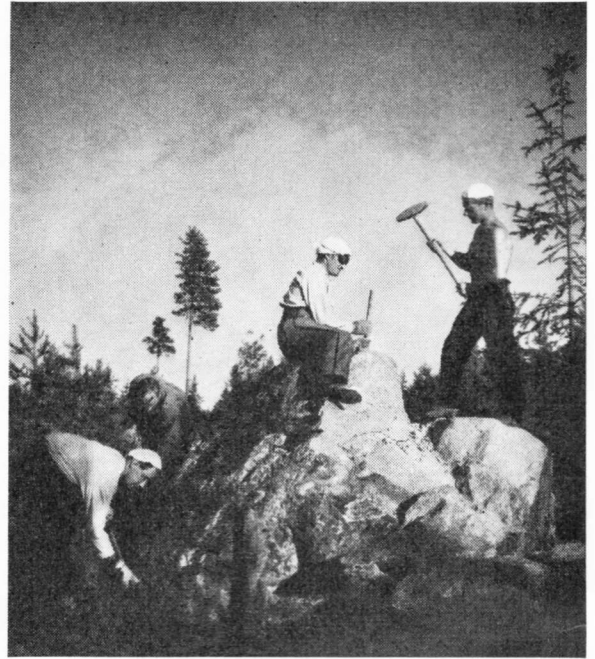
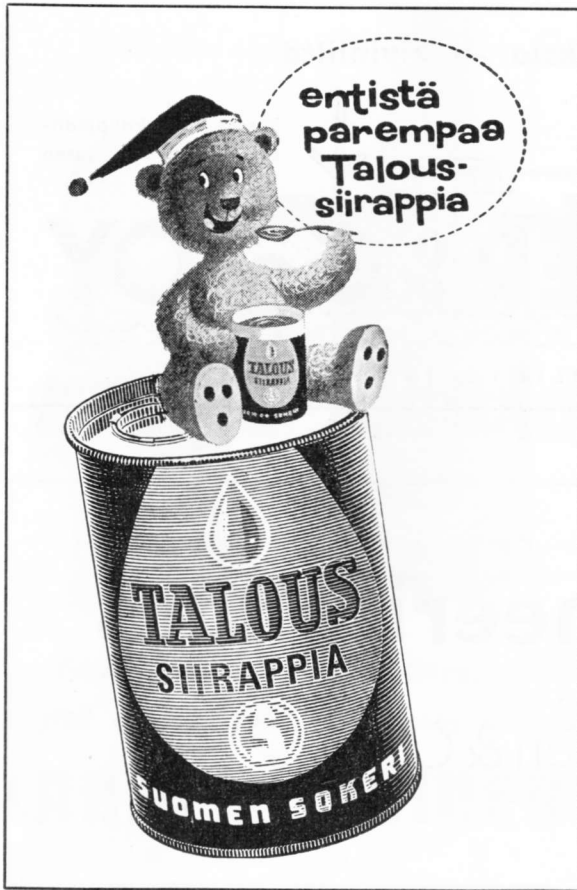
joutuessaan itse kokkaamaan. Tehkää Te samoin. Karjakunnan makkaroista jokainen osaa valmistaa maukasta ruokaa kuumentaan, käristään tai paistetaan. Jos ette lainkaan ehdi tai viitsi ryhtyä kokkauspuihin, Karjakunnan leikkeleissä on valmiita suupalaa herkkusuille ja tavallisille nälkäisille.

Kaikki Karjakunnan makkara-~~o~~adut on tehty valikoiduista ensiluokkaisista raaka-aineista. Makkaramestariimme hallitsevat lihan jalostustaidon.

VOIMATEKIJÄ
Karjakunta
LIHA-ALALLA

Tammer Tehtaat Oy
TAMPERE

Kansikuva

Uhkaava sotilaspoliittinen tilanne kesällä 1939 nostatti maanpuolustuksesta huolissaan olevat kansalaiset kymmenintuhansin miehin vapaaehtoiseen linnostustyöhön laiminlyötyjen puolustusvarustelujen korjaamiseksi Karjalan kannaksella ja itärajallemme.

MIESTEN KIRJAT

Uusittu tarjous:

Howard:	Suuri maihinnoisuus	800:—
"	Rekipartio	600:—
Gregor:	Silta	650:—
Koivisto:	Viipurinlahti	800:—
Pliever:	Moskova	700:—
"	Berliini	700:—
"	Stalingrad	700:—
Linna:	Tuntematon sotilas kuvit.	350:—
Erho:	Summa sotamiehen silmin	550:—
Peuranheimo & Killinen & Pirhonen:	Laivat puuta, miehet rautaa	750:—
Susitaival:	Korpivaruskunta	520:—
Geijer:	Talvisodan Taipale	700:—

SARJAN KOKONAISHINTA I—XII MK 7820:—

Täten tilaan yllämainitut WSOY:n kirjat 800 mk:n kuukausimaksuin. Tilattaessa ei rahaa. Lähetys rahtikuluitta.

Tilaajan nimi
 Arvo tai ammatti
 Toimipaikka
 Postiosoite

J. SARNO

Runeberginkatu 25 A 23 - Helsinki - puh. 44 43 15

NUMERO 9:n KIRJOITUKSET

Eero Kuussaari	PUOLUSTUSTAHTOISEN VOIMANNÄYTTÄEN 20-VUOTISMUISTO	241
Toivo Kaiponen	ÄSSÄ. HELSINKILÄISTEN MIESTEN RYKMENTTI	244
Lauri Hannikainen	PATALJOONA LOIKKAA YLI TUOPPAJÄRVEN	247
Leni Hoffrén	VAPAAEHTOISET I osa	252
K. O. J. Raivio	DRAMAATTINEN SYVÄRIN YLITYS	256
Matti Mikkola	KOHTALON SAATTO VI	260
Kaarlo Erho	TUNTURISOTAA	263
Tauno Lankinen	OLIN SOTILASKARKURI	268

Aikakauslehdessä "Kansa taisteli -miehet kertovat" julkaistujen kirjoitusten, karttojen ja piirrosten osittainenkin lainaaminen ja julkaiseminen on kielletty ilman toimituksen lupaa.

VIHTAVUOREN HAULIKONPATRUUNOILLA pääsette tuloksiin

VIHTAVUOREN haulikonpatruunat kehittävät haulille suuren alkunopeuden suhteellisen pienellä paineella. Tästä johtuu niiden hyvä läpäisykyky ja tasainen osumakuvi.

VIHTAVUOREN

laaduntarkkailun alaisilla haulikonpatruunoilla on miellyttävä ampu!

Savuton ruuti (punainen hylsy)

Kal. / pituus

12/70, 12/65

16/70, 16/65

•20/65

Musta ruuti (vihreä hylsy)

12/65, 16/65

Saatavana kaikkialta alan liikkeistä

Kuusinen

pukee
kiireestä
kantaan

Kuusinen

SUURMYYMÄLÄ ALEKSI 46-48

Tampere — Turku — Oulu — Kuopio

HAVI

hiutalesaippua

on parasta pesusaippuaa hiutalemuodossa, tarkoitettu erityisesti pesukonekäyttöön.

8 pesua tavallisella pesukoneella — 6:25 pesulta — huokeaa!

Puhdas pesusaippua — ei aiheuta ihottumia.

Erittäin tehokas kirkaste

200 gramman paketti 50:—

Pesuun on saippua paras

HAVIN OY

Hei Äiti, minulle lisää eSSes-evästä!

Meidän perheen pyöräretkelle varattiin tietysti **eSSes-eväät**. Niistä me saimme maukasta ja vaihtelevaa muonaa koko ajan: **Lounasherkkua, Vasikanfileettä, Pikkunakkeja** — ja tietysti **Vaakunasilliä!** Ja välillä herkuteltiin **Savustetulla lohellakin**.

eSSes-uutuudet

Merimiespihvi
Lammaskaali
Lihaliemi

Varatkaa Tekin retkille
mukaan eSSes-eväät!

SUOMEN SÄILYKE — KOKO SUOMEN KOKKI